

EVALUAČNÍ ZPRÁVA – ROMSKÁ INKLUZE

Evaluace programů financovaných z Fondů EHP a Norska 2014-2021
pro Národní kontaktní místo

Říjen 2023

Zhotovitel:

Naviga Advisory and Evaluation s.r.o.
Křižíkova 70b,
612 00, Brno
IČ: 25342282

Objednatel:

Česká republika – Ministerstvo financí
Letenská 525/15
118 10, Praha 1
IČ: 00006947

Obsah

1	Manažerské shrnutí	4
2	Executive Summary	7
3	Úvod do evaluace	10
3.1	Vymezení předmětu evaluace	10
3.2	Cíle evaluace	10
3.3	Kontext intervence projektů hodnoceného programu.....	10
4	Evaluační design	12
4.1	Evaluační kritéria	12
4.2	Evaluační otázky (základní i specifické)	12
4.3	Metody sběru dat a zdroje dat	14
4.4	Přístup k analýze dat.....	15
5	Zjištění evaluace	16
5.1	Přehled podpořených projektů	16
5.2	Relevance	22
5.3	Efektivnost	30
5.4	Účinnost.....	37
5.5	Koherence.....	40
5.6	Specifické evaluační otázky	43
6	Závěry a doporučení	48
6.1	Relevance	48
6.2	Efektivnost	48
6.3	Účinnost.....	49
6.4	Koherence.....	50
6.5	Specifická témata	50
7	Zpracování hlavních závěrů a doporučení do follow-up table.....	52
8	Elaboration of main conclusions and recommendations into a follow-up table.....	60
9	Přílohy.....	69
9.1	Seznam dokumentů.....	69
9.2	Složení evaluačního týmu	69
9.2.1	Seznam evaluátorů	69
9.2.2	Seznam zapojených expertů	69

9.3	Upřesnění skupin respondentů	70
9.4	Scénář dotazníku	71
9.5	Scénář rozhovoru s příjemci	76
9.6	Upřesnění termínů sběru dat	78
9.7	Seznam zkratk.....	79

1 Manažerské shrnutí

Předmětem této evaluační zprávy je hodnocení výsledků, kterých bylo dosaženo díky programům financovaných z Fondů EHP a Norska; v tomto případě byla hodnocena oblast začleňování Romů a podpora romské kultury. Pro tuto oblast nevznikl samostatný program, ale na její podporu byly vyčleněny prostředky ve čtyřech samostatných programech Kultura, Lidská práva, Zdraví a Vzdělávání. Celková výše dotace směřující na tuto oblast ve všech čtyřech programech činila téměř 553 mil. Kč.

Výsledky evaluace ukazují, že díky Fondům EHP a Norska se podařilo přinést do českého prostředí řadu témat, která byla dosud z pohledu veřejné podpory řešena spíše okrajově. Fondy EHP a Norska lze proto oprávněně považovat v tomto smyslu za nositele inovací.

Hovoříme zejména o otázce diskriminace, empowermentu, rozvoji fundraisingu, výzkumu a sběru dat v romské komunitě či aktivnější roli obcí a veřejné správy a samosprávy obecně. Díky programu byly podpořeny také významné investiční akce, které posilují postavení romské kultury a romské historie v české společnosti. Rozsah těchto investičních akcí dosud neměl ve vztahu k romské kultuře a historii obdoby.

Lze považovat za dobré, že čeští zprostředkovatelé – ačkoliv některé věci viděli jinak, než donoři navrhovali – se snažili požadavkům vycházet vstřícně. Výsledkem diskuse mezi donory a českými zprostředkovateli tak jsou programy, které lze považovat v některých ohledech inovativní, zároveň ale vycházejí i z dosavadní praxe – např. tím, že z velké části stojí na neziskových organizacích, které v našem prostředí v mnoha ohledech suplují činnost, kterou v jiných zemích plní veřejná správa a samospráva.

Ze šetření vyplynulo, že někteří aktéři stále vidí prostor ke zlepšování; například v ještě větším důrazu na inovativnost řešení u některých aktivit, provázanosti výzev s původními záměry nebo obecně v administrativním nastavení dotace, které je určeno spíše pro zkušenější aktéry. Ze šetření vyplynul výsledek, že není podstatné, do kolika programů je podpora romských záležitostí rozdělena, ale spíše to, aby prostředky v daných programech prokazatelně směřovaly mezi romskou populaci. Naopak v případě kultury hodnotili příjemci velmi pozitivně, že tyto aktivity nebyly specificky vyčleňovány z ostatní kultury, co lze považovat mimo jiné za důležitý signál v tom smyslu, že i romská kultura je součástí české kultury.

Zjistili jsme, že u většiny projektů dochází k naplňování stanovených výstupů i cílů. V některých případech se podařilo realizovat zcela nové aktivity a dosáhnout nových poznatků, v jiných případech bylo možné navázat na předchozí aktivity a tím posílit jejich kvalitu.

Od podpořených příjemců zaznívalo, že množství poskytnutých prostředků na projekty bylo adekvátní, a že i přes inflační tlak se podařilo kvalitu aktivit zachovat. Při sestavování rozpočtu na obdobné projekty v budoucnu by příjemci více směřovali prostředky do lidí, tj. expertů, lektorů a managementu

projektů, a méně do režijních nákladů, které se v řadě případů daly hradit z jiných zdrojů díky fungující spolupráci (např. zajištění prostor, spojení zahraničních cest pro více projektů jedné organizace apod.).

Ačkoliv se programové výsledky díky relativně nízko nastaveným cílům nejspíše podaří naplnit, množství příjemců zejména v programech Lidská práva, Vzdělávání nebo Zdraví bylo nižší, než se předpokládalo. Za hlavní důvod nižšího zájmu lze považovat na jedné straně relativní náročnost při přípravě žádostí, kterou potvrdili i odborníci z řad neziskového sektoru dlouhodobě se věnující grantovým aktivitám v oblasti lidských práv. V praxi se příprava žádosti poměrně dost odlišuje od žádostí, s nimiž mají zdejší organizace zkušenost z jiných grantových schémat, stejně jako příprava rozpočtu. Další prvkem náročným na přípravu je zajištění zahraničního partnera – nejde jen o jeho vyhledání, ale také o administrativní zajištění (ve většině případů veškerou administrativu zajišťuje česká strana). Jakmile se ale podařilo bilaterální spolupráci vytvořit, je v podstatě vždy hodnocena příjemci jako přínosná. Obecně lze tedy říci, že hodnocené programy jsou určeny spíše pro větší organizace, tj. takové, které mají dostatečnou praxi a dostatečné kapacity takové projekty vytvořit a řídit. V tomto ohledu ve zprávě navrhuje několik dílčích opatření, jak administrativní náročnost zmírnit.

Na úrovni jednotlivých projektů byla zaznamenána dobrá praxe vedoucí k udržitelnosti, např. dobré výsledky fundraisingu mezi malými a středními firmami, zavedení vzdělávacích kurzů do nabídky České lékařské komory či nastavení dlouhodobé spolupráce s dalšími kulturními institucemi při přípravě různých akcí a festivalů. Je ale potřeba si uvědomit, že většina zde podpořených aktivit stojí na neziskových organizacích, jejichž činnost probíhá formou projektů – bez projektů nejsou prostředky. Nelze tedy od výsledků programů očekávat nějaké zásadní změny v tomto schématu.

Ve zprávě navrhuje několik doporučení pro realizaci obdobných aktivit v budoucnu. Zdůrazňujeme zejména potřebu nadále rozvíjet inovativní charakter podpory z Fondů EHP a Norska, posílit roli výzkumu v této oblasti, předávat dobré zkušenosti se zahraniční spoluprací dalším potenciálním příjemcům či klást větší důraz na aktivity fundraisingu.

Inovativnost lze v praxi zajistit např. podporou sociálně-inovačních aktivit, v konkrétních parametrech hodnocení se lze inspirovat např. zkušeností Operačního programu Zaměstnanost (či Zaměstnanost+). V oblasti výzkumu se experti shodují v tom, že nejde ani tak o nedostatek dat, jako spíše o neexistenci vzájemné provázanosti a dostupnosti těchto dat, kterou je tedy třeba posílit. S výjimkou kultury, kde se ukazuje jako vhodnější prostředky speciálně na romskou kulturu nevyčleňovat, doporučujeme v jiných oblastech zajistit, aby alespoň určitá část prostředků byla prokazatelně nasměřovaná k cílovým skupinám z řad Romů. Neznamená to nutně, že musí být projekty směřující na Romy odděleny od ostatních projektů, ale spíše nastavit podmínky grantů tak, aby bylo možné minimálně v rámci programu říci, jak velká část alokace zamířila přímo do romské komunity, v oblasti inkluze pak přímo na romské žáky. Zároveň je nutné si dát pozor, aby takové aktivity nevedly k další segregaci či zvýšení protiromských nálad. Považujeme proto u projektů na vzdělávání za vhodné podporovat v rámci jednoho projektu vždy romské i neromské žáky, ale toto rozdělení brát s přihlédnutím k reálnému stavu v dané lokalitě (podíl romských žáků na celkovém počtu sociálně vyloučených).

Co se týče mezinárodní spolupráce např. mezi školami, její příprava se ukazuje jako náročná zejména pro ty školy, které s něčím takovým začínají. Doporučujeme proto umožnit „zkušenějším“ školám plnit roli mentorů a těmto školám pomáhat. Přidaná hodnota takové spolupráce se totiž ukazuje jako vysoká.

Spíše než podmínku, aby byl Rom ve vedení projektového týmu, je vhodnější nastavit, aby byl na podobných pozicích v projektových týmech pro předem vybrané typy projektových aktivit člověk na pozici mediátora z romské komunity, který se prokazatelně v takové komunitě pohybuje a bude zajišťovat přenos projektových výstupů do této komunity.

Na základě výsledků evaluace považujeme dále za vhodné více cíleně posilovat roli fundraisingu v neziskových organizacích, neboť se to na příkladu několika zde podpořených projektů ukazuje jako dobrá praxe, která v konečném důsledku může vést k nižší závislosti na veřejných prostředcích.

Doporučujeme také využít pozice krajských koordinátorů pro romské záležitosti a zapojovat je např. do výběru a doporučování regionálních projektů. Reálné také je, aby z prostředků Fondů EHP a Norska byly do budoucna podporovány aktivity na posílení výuky romské kultury a historie ve školách.

Podle oslovených aktérů je dobře, že u řady aktivit nedocházelo k přehnaně detailnímu vymezování podporovaných aktivit. Díky tomu bylo možné podporovat relativně široké spektrum činností; bude dobré se této praxi držet i nadále.

2 Executive Summary

The goal of this report is to evaluate results that were achieved by programmes financed by the EEA and Norway Grants. In this case, the area of Roma inclusion and support for Roma culture was evaluated. There was no separate programme for this area, but funds were allocated to support it in four separate programmes: Culture, Human Rights, Health, and Education. The total amount of subsidies directed to this area in all four programmes reached CZK 553 million.

The results of the evaluation show that thanks to the EEA and Norway Grants, it has been possible to bring a number of topics to the Czech environment that have so far been addressed rather marginally from the point of view of public support. In this sense, the EEA and Norway Grants can therefore rightly be considered as carriers of innovation.

We are talking in particular about the issue of discrimination, empowerment, the development of fundraising, research and data collection in the Roma community, and the more active role of municipalities and public administration and self-government in general. The programme also supported significant investment projects that strengthen the position of Roma culture and Roma history in Czech society. The scale of these investment projects has been unprecedented in relation to Roma culture and history.

It can be considered good that Czech intermediaries – although they saw some things differently than the donors suggested – tried to accommodate the requirements. The result of the discussion between donors and Czech intermediaries are programs that can be considered innovative in some respects, but at the same time are also based on existing practice – for example, by the fact that they are largely based on non-profit organizations, which in our environment in many respects substitute the activities that public administration and self-government perform in other countries.

The survey showed that some actors still see room for improvement. For example, in an even greater emphasis on the innovativeness of solutions for some activities, the stronger interconnection of calls with original intentions in programmes or generally in the administrative setting of the subsidy, which is intended for more experienced actors. The result of the survey was that it is not important how many programmes support for Romani issues is divided into, but rather that the funds in the given programmes are demonstrably directed to the Romani population. On the other hand, in the case of programme Culture, the beneficiaries assessed very positively that these activities were not specifically excluded from other culture; this can be considered, among other things, as an important signal in the sense that Roma culture is also part of Czech culture.

We found out that most of the projects meet the set outputs and objectives. In some cases, completely new activities were implemented and new knowledge achieved, in other cases it was

possible to build on previous activities and thus strengthen their quality.

The supported beneficiaries said that the amount of funds provided to the projects was adequate and that despite the inflationary pressure, the quality of activities was maintained. When budgeting for similar projects in the future, the beneficiaries would direct the funds more to people, i.e. experts, lecturers and project management, and less to overhead costs, which in many cases could be covered from other sources thanks to effective cooperation (e.g. securing space, combining foreign trips for more projects of one organization, etc.).

Although the programme results are likely to be met thanks to the relatively low objectives, the number of beneficiaries, especially in the Human Rights, Education and Health programmes, was lower than expected. On the one hand, the main reason for the lower interest can be considered the relative difficulty in preparing applications, which was also confirmed by experts from the non-profit sector who have been involved in grant activities in the field of human rights for a long time. Another element demanding for preparation is the provision of a foreign partner – it is not only about finding it, but also about administrative provision (in most cases, all administration is provided by the Czech side). However, once bilateral cooperation has been established, it is basically always evaluated by the recipients as beneficial. In general, it can be said that the evaluated programs are intended rather for larger organizations, i.e., those that have sufficient experience and sufficient capacities to create and manage such projects. In this respect, the report proposes several sub-measures to alleviate the administrative burden.

At the level of individual projects, good practice leading to sustainability was noted, such as good results of fundraising among small and medium-sized companies, the introduction of educational courses into the offer of the Czech Medical Chamber or the establishment of long-term cooperation with other cultural institutions in the preparation of various events and festivals. However, it is necessary to realize that most of the activities supported here are based on non-profit organizations whose activities take the form of projects – without projects there are no funds. Therefore, no fundamental changes in this scheme can be expected from the results of the programmes.

In the report, we propose several recommendations for the implementation of similar activities in the future. In particular, we emphasize the need to further develop the innovative character of support from the EEA and Norway Grants, to strengthen the role of research in this area, to pass on good experience with international cooperation to other potential beneficiaries, or to place greater emphasis on fundraising activities.

Innovation can be ensured in practice, for example, by supporting social-innovation activities, in specific evaluation parameters it is possible to draw inspiration, for example, from the experience of the Operational Programme Employment (or Employment+). In the field of research, experts agree that it is not so much a lack of data, but rather a lack of interdependence and availability of this data,

which therefore needs to be strengthened. Apart from culture, where it seems more appropriate not to allocate funds specifically to Roma culture, we recommend in other areas to ensure that at least a certain part of the funds is demonstrably directed towards Roma target groups. This does not necessarily mean that projects aimed at Romani people must be separated from other projects, but rather that the conditions for grants can be set up in such a way that it is possible, at least within the programme, to say how much of the allocation went directly to the Roma community and, in the area of inclusion, directly to Romani pupils. At the same time, care must be taken that such activities do not lead to further segregation or an increase in anti-Romani sentiment. We therefore consider it appropriate to support Roma and non-Roma pupils within the same project, but to take into account the real situation in the given locality (the share of Roma pupils in the total number of socially excluded).

As far as international cooperation between schools, for example, is concerned, its preparation proves to be challenging, especially for those schools that are starting with these kinds of activities. We therefore recommend allowing "more experienced" schools to fulfil the role of mentors and helping these schools. The added value of such cooperation is proving to be high.

Rather than the condition for Roma to be part of a project management team, it is more appropriate (for pre-selected types of project activities) to include in project management a person in the position of a mediator from the Roma community, who conclusively operates in a community and will ensure the transfer of project outputs to this community.

Based on the results of the evaluation, we also consider it appropriate to strengthen the role of fundraising in non-profit organizations in a more targeted manner, as this shows good practice on the example of several projects supported here, which may lead to lower dependence on public funds.

We also recommend using the position of regional coordinators for Roma affairs and involving them, for example, in the selection or recommendation of regional projects. It is also realistic that the EEA and Norway Grants will support activities in the future to strengthen the teaching of Romani culture and history in schools.

According to the addressed actors, it is good that the activities which could be supported were not defined in an overly detailed manner. This made it possible to support a relatively wide range of activities; It will be good to continue this practice.

3 Úvod do evaluace

Obsahem kapitoly je základní vymezení předmětu a cíle evaluace dále kontext intervence v hodnocených programech Kultura, Vzdělávání, Lidská práva a Zdraví, resp. ve vybraných projektech z těchto programů, které se zaměřují na téma romské inkluze.

3.1 Vymezení předmětu evaluace

Předmětem plnění Veřejné zakázky je zajištění 10 nezávislých průběžných evaluací v rámci programů financovaných z Fondů EHP a Norska 2014-2021 (jejichž implementační fáze běží až do konce roku 2024). Nutnost evaluace všech programů pro Národní kontaktní místo (NKM) je povinnou součástí implementace Fondů EHP a Norska 2014–2021 a vyplývá z „Nařízení o implementaci Finančního mechanismu Evropského hospodářského prostoru (EHP) 2014-2021“ a „Nařízení o implementaci Finančního mechanismu Norska 2014-2021“. Základní podmínkou vyplývající z Nařízení je nezávislost evaluace.

Předmětem plnění této zakázky je provést 10 nezávislých průběžných evaluací, přičemž v rámci každé jednotlivé Evaluace je nutné zajistit sběr, analýzu a odborné vyhodnocení dat; realizovat nezávislou evaluaci a předložit evaluační zprávu v požadovaném rozsahu, formátu a kvalitě; prezentovat závěry a doporučení.

3.2 Cíle evaluace

Průběžná evaluace se primárně zaměřuje na ověření, zda reálný stav implementace programů odpovídá předpokládanému stavu. Obecně evaluace zhodnotí, zda bylo dosaženo očekávaných výsledků a výstupů, stanovených cílů a jaký byl skutečný přínos dosažených výsledků. Případně také, zda a jak byly dosažené výsledky prospěšné pro (předem) definované skupiny osob.

Projekty zařazené do evaluace romské inkluze byly hodnoceny na základě čtyř evaluačních kritérií – relevance, účinnost, efektivnost a koherence – přičemž cílem bylo odpovědět na definované evaluační otázky v rámci těchto kritérií. Dalším cílem evaluace pak bylo zodpovědět specifické evaluační otázky definované zadavatelem v kick-off paperu.

3.3 Kontext intervence projektů hodnoceného programu

Předmětem zde předkládané evaluační zprávy jsou programy, které prostřednictvím Fondů EHP a Norska podporují oblast začleňování Romů a romskou kulturu. V rámci těchto fondů pro tuto oblast nevznikl samostatný program, ale aktivity byly rozčleněny do celkem čtyř již existujících programů:

- Programu Kultura
- Programu Lidská práva
- Programu Vzdělávání

- Programu Zdraví

Každá část z příslušného programu byla zacílena na specifické oblasti týkající se Romů či romské kultury. Tyto části se kromě řešených témat ale lišily také v tom, jak výrazně oddělovaly aktivity směřující na romské záležitosti od ostatních aktivit a jaké indikátory pro tyto aktivity speciálně vymezovaly. I těmto aspektům se evaluace dále věnuje. Celková výše schválené dotace směřující na tuto oblast ve všech čtyřech programech dohromady činila téměř 553 mil Kč.

4 Evaluační design

Tato kapitola uvádí vybraná evaluační kritéria, představuje definované základní a specifické evaluační otázky, shrnuje metody sběru a analýzy dat a celkový přístup k analýze dat.

4.1 Evaluační kritéria

Projekty zařazené do evaluace romské inkluze byly hodnoceny na základě čtyř evaluačních kritérií:

- Relevance – u tohoto kritéria se zaměřujeme na to, jak dobře byly definovány potřeby cílových skupin při přípravě programů.
- Efektivnost – v tomto kritériu sledujeme, do jaké míry se daří plnit cíle programů.
- Účinnost – kritérium se blíže zaměřuje na oblasti jako dodržení termínů, hospodárnost nebo náročnost.
- Koherence – zde se zaměřujeme na vazby hodnocených programů na další aktivity v oblasti romské inkluze a romské kultury.

4.2 Evaluační otázky (základní i specifické)

Základní evaluační otázky

Relevance

1. Jak dobře podle Vás reaguje Váš program na potřeby příjemců (institucí, cílových skupin atd.) v oblasti Romské inkluze?
2. Jak dobře program koresponduje se stávajícími vládními strategiemi? (např. Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030)?
3. Existuje analýza potřeb (“stakeholder consultations“) v rámci romské inkluze pro nastavení výzev?
4. Odpovídají výstupy a závěry ze „stakeholder consultations“ (SC) finálnímu nastavení programu a definovaným programovým cílům nebo bylo nutné někde program oproti SC upravovat?
5. Byl ve výzvách správně a jasně určen zdroj problému, který mají projekty řešit? Bylo správně a dostatečně definováno, kam přesně mají finanční prostředky směřovat?
6. Co je/bylo označeno za nejpalčivější problém v oblasti romské inkluze ve vzdělávání a lze jej projektově řešit?
7. Existuje nějaká další analýza potřeb (mimo „stakeholder consultation“), která ovlivnila nastavení výzev?
8. Je rozdělení projektů – zaměřených na romskou inkluzi – do několika samostatných programů vhodné?

9. Jsou/byly programy FM EHP/Norska 2014–2021 obvykle první volbou žadatelů o realizaci projektu podporujícího romskou inkluzi?

Efektivnost

10. Jak dobře (v jaké kvalitě) je dosahováno plánovaných výsledků a výstupů?
11. Bylo (pravděpodobně bude) dosaženo i dalších výsledků/výstupů mimo plánované? Jakých?
12. Jsou v případě oblasti začleňování Romů vhodně nastaveny indikátory na úrovni programu?
13. Daří se na úrovni projektů a programu vykazovat nastavené kvantitativní indikátory, zejména disagregace indikátorů? Jaké problémy mají projekty při sběru dat v případě indikátorů pro Romy?
14. Jaký typ projektových aktivit se nejvíce osvědčil v projektech věnovaných romské inkluzi?
15. Jsou EHP/Norské fondy dobře dostupné všem romským organizacím – nebo jsou projekty nastaveny tak, že na ně dosáhnou jen velké, zavedené organizace? Došlo na „capacity building within small roma-oriented NGOs“?

Účinnost

16. Do jaké míry program přinesl nebo pravděpodobně přinese plánované výsledky hospodárně a včas?
17. Došlo při implementaci Programu k nějakým zpožděním? Pokud ano, které/proč?
18. Bylo by vhodné financovat v rámci FM EHP/Norska – za současného nastavení monitoringu a kontroly – i malé komunitní projekty zaměřené na práci s romskou menšinou? (Komunitní projekty jsou projekty s malým rozpočtem a jednorázovými aktivitami umožňující paušální rozpočty).

Koherence

19. Byly identifikovány synergické efekty a souvislosti mezi jednotlivými projekty v rámci FM EHP/Norska?
20. Byly identifikovány synergické efekty a souvislosti aktivit realizovaných v rámci FM EHP/Norska s aktivitami financovanými z jiných veřejných nebo mezinárodních zdrojů? Došlo k duplicitě financování?
21. Jaké jsou další zdroje podpory, ze kterých lze financovat shodně zaměřené projekty?
22. Existuje (veřejně dostupné) srovnání nebo celkové hodnocení dotací/fondů a jejich výsledků určených na romské projekty v ČR?

Specifické evaluační otázky

23. Je vhodné omezit „inkluzi ve vzdělávání“ pouze na „inkluzi romských dětí“? Pokud ano, proč – pokud ne, proč?
24. Byli Romové přímo zahrnuti do přípravy programů/výzev/analýzy potřeb?
25. Byli Romové přímo zahrnuti do hodnocení a výběru projektů?
26. V rámci hodnocených projektů nejsou definovány požadavky na udržitelnost. Jsou projekty přesto nastaveny tak, aby projektové aktivity a dosažené výsledky pokračovaly i po ukončení projektu? Ve kterých z financovaných tematických oblastí jsou největší předpoklady pro zajištění kontinuity?

27. Jaké jsou hlavní faktory ovlivňující udržitelnost výsledků projektů?

28. Je relevantní podmínka pro realizaci projektu, aby v řízení projektu byl zastoupen Rom?

4.3 Metody sběru dat a zdroje dat

Pro evaluaci byly využity následující zdroje dat:

- Desk research
- Dotazníkové šetření
- Rozhovory
- Expertní posouzení vybranými experty

Desk research

Do desk research vstupovaly všechny základní dokumenty k Fondům EHP a Norska 2014-2021, dokumenty k Programům Kultura, Vzdělávání, Zdraví a Lidská práva. Dále texty a přílohy jednotlivých výzev, detailní informace k projektům apod. Základní seznam dokumentů je uveden v příloze.

Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na konečné příjemce grantů ze všech čtyř programů. Osloveno bylo 55 respondentů (tj. všichni koneční příjemci s výjimkou 12 příjemců, kteří byli osloveni se žádostí o účast na přímém rozhovoru). Celkem se podařilo získat 31 úplných odpovědí. Výsledky dotazníku jsou zapracovány do zjištění v kapitole 5.

Rozhovory

Rozhovory probíhaly v období červen – srpen 2023, v jehož průběhu bylo osloveno několik skupin respondentů. Celkem proběhlo 23 rozhovorů, z toho ve třech případech se jednalo o rozhovory s experty. Níže jsou uvedeny počty respondentů:

Respondenti	Počty rozhovorů
Příjemci	12
Zprostředkovatel programu	5
Partneři programu	3
Expert/zástupci neziskového sektoru	3

Rozhovory s experty byly specifické v tom smyslu, že probíhaly v návaznosti na dosažená zjištění z ostatních výzkumných šetření; jak je tedy vidět v kapitole 5, experti se vyjadřují k prakticky každé řešené otázce a dávají tak zjištění z ostatních šetření do širšího kontextu. Přehled oslovených expertů je uveden v kapitole 8.2.

4.4 Přístup k analýze dat

Při přípravě evaluační zprávy proběhla analýza dat z podkladových dokumentů (desk research) a dat získaných z rozhovorů a dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření přineslo kvantitativní informace, které byly vyhodnocovány statistickou analýzou dat a zpracovány většinou do podoby grafických nebo číselných výstupů. Kvalitativní informace získané z dotazníku nebo z rozhovorů byly hodnoceny kvalitativními metodami (kódování, obsahová analýza, analýza priorit). Scénáře, stejně jako konkrétní respondent těchto šetření jsou uvedeny v příloze této zprávy.

Výsledky analýz jsou uvedeny v následující kapitole č. 5.

5 Zjištění evaluace

5.1 Přehled podpořených projektů

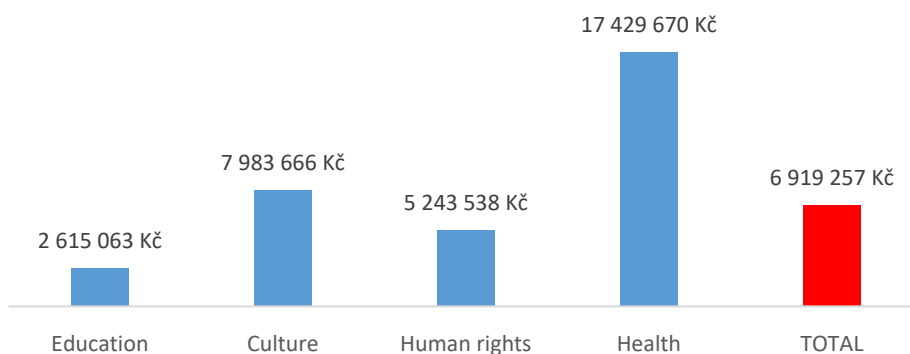
Oblast zaměřující se na romské záležitosti není samostatným programem, ale reaguje na ni 67 projektů spadajících do čtyř programů:

- Vzdělávání: 6
- Kultura: 37
- Lidská práva: 22
- Zdraví: 2

Těchto 67 projektů řeší celkem 63 různých žadatelů z řad kulturních, vzdělávacích institucí či neziskových organizací nebo také z řad obcí. V případě projektů spadajících do programu Lidská práva a Kultura se hradilo 100 % celkových způsobilých nákladů projektu, v případě ostatních programů se míra podpory lišila v závislosti na podporované aktivitě a typu žadatele; pohybovala se v rozmezí 50 % až 100 % z celkových způsobilých výdajů.

Celková výše schválené dotace činila téměř 553 mil Kč. Největší průměrné velikosti dosáhly projekty v programu Zdraví, ale to pouze z toho důvodu, že průměr zvýšily dva velké projekty s alokací kolem 20 mil. Kč zaměřené na rozvoj informovanosti a prevence specifických nemocí v sociálně vyloučených lokalitách. U pěti projektů v programech Kultura a Lidská práva nicméně přesáhla výše dotace 30 mil. Kč – šlo zejména o revitalizaci movitých a nemovitých kulturních památek spojených s romskou kulturou či rozvoj Centra Romů a Sintů v Praze, které spadá pod Muzeum romské kultury (příspěvkovou organizací státu). Specifickou úlohu hrály tzv. předdefinované projekty, které byly dva v programu Lidská práva (investiční projekt v podobě vzniku Centra Romů a Sintů v Praze a výzkumný projekt Vytvoření systému sběru kvantitativních dat pro vyhodnocování situace Romů v české společnosti), a jeden v programu Kultura (projekt stavby Památníku Romů a Sintů v Letech u Písku vč. nového návštěvnického centra, expozice a vzdělávacích aktivit. Tyto tři projekty získaly celkem 110 mil. Kč (tj. 20 % z celkové výše podpory věnované v souhrnu na téma romské inkluze). Bez započítání těchto tří projektů činí průměrná výše poskytnuté dotace u programu Kultura necelých 8 mil. Kč a u programu Lidská práva jde o 5,2 mil. Kč.

Graf 1: Průměrná výše schválené dotace u projektů zaměřených zcela nebo zčásti na romské záležitosti – bez započítání tří velkých předdefinovaných projekty. Zdroj: IS CEDR (N = 67)

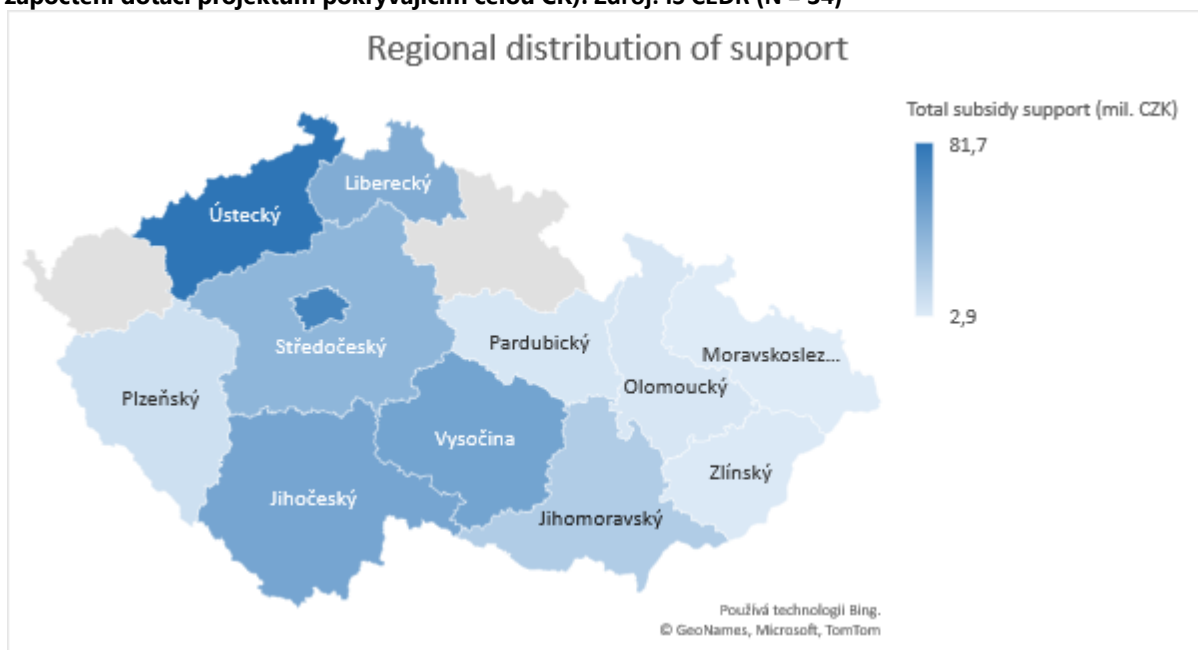

K 1. 5. 2023 byla stále naprostá většina projektů v realizaci – 58 ze 67 (tj. 87 %). Do konce července 2023 by měla být ukončena realizační část všech projektů z programu Vzdělávání. Realizace až 31 projektů (46 %) zejména z programu Kultura a Lidská práva má být dle dat v systému ukončena až k 30. 4. 2024. Výjimkou je projekt Centra Romů a Sintů v Praze, který bude realizován až do listopadu roku 2024.

U projektů financovaných z programů Kultura, Lidská práva a Zdraví bylo možné definovat také region, v němž daný projekt probíhá. 27 z 61 projektů (44 %) realizovalo projekt na území celé České republiky, nejsou proto uvedené v mapě níže. Z těch, které se soustřeďovaly do konkrétního regionu, lze vyčíst, že nejvíce (6) projektů směřovalo do Hlavního města Prahy (72 mil. Kč) a do Ústeckého kraje (82 mil. Kč). V Ústeckém kraji byla největším projektem investice do rekonstrukce a revitalizace zámku v Lipové, kde příslušníci z řad romské komunity spoluvytvářejí kulturní program. V tomto kraji jsou podporovány i projekty zaměřené na vizuální umění nebo na podporu romských platform. Více než 50 mil. Kč v dotacích směřovalo také do Kraje Vysočina. Naopak žádný projekt nebyl podpořen specificky v Královéhradeckém či Karlovarském kraji.

Obrázek 1: Pokrytí konkrétních regionů podle souhrnné výše dotací směřujících do dané lokality (bez započtení dotací projektům pokrývajícím celou ČR). Zdroj: IS CEDR (N = 34)

Dalším ukazatelem, který nám lépe přiblíží rozdíly mezi projekty směřující na romskou komunitu, jsou indikátory projektu. Níže v tabulce prezentujeme výběr výsledkových indikátorů pro jednotlivé programy včetně doposud vykázaných hodnot. Pouze v případě programu Lidská práva jsou přitom nastavena zcela jen na programy zaměřující se na romské záležitosti. V ostatních případech mohou do celkových hodnot indikátorů za daný program vstupovat výsledky dosažené i u jiných projektů v daném programu, např. v případě programu Kultura i projekty zaměřené na jiné menšiny. Z toho důvodu tabulku členíme tak, aby bylo vidět, jak velký podíl představují hodnoty týkající se jak celého programu, tak pouze hodnot za projekty směřující na romské záležitosti. V případě programu Kultura jsou výsledky ovlivněné neúplností vyplněných indikátorů, neboť ve většině případů ještě projekty nebyly dokončeny. V těchto průběžných hodnotách se navíc negativně projevují události minulých let, které měly dopad na sníženou návštěvnost kulturních akcí kvůli dozívající pandemii COVID-19. Tři úvodní

indikátory z tohoto programu se přitom výhradně týkají V případě programu Lidská práva se naopak i na zatím průběžných hodnotách ukazuje, že došlo k výraznému podcenění cílových hodnot na úrovni programu, čímž dojde k dosažení vyšších cílových hodnot i přesto, že se původně předpokládalo větší množství podpořených projektů. U programu Vzdělávání se indikátory také daří naplňovat. U programu Zdraví zatím nemáme žádné hodnoty pro hodnocení výsledku. Celkový pohled na indikátory ze všech programů dohromady ukazuje, že projekty zaměřené na podporu romských záležitostí mají relativně široké spektrum výsledků, což lze přičítat tomu, že projekty jsou podpořeny ze čtyř různých programů.

Tabulka 1: Stav plnění vybraných indikátorů výsledků ve čtyřech hodnocených programech týkajících se romských záležitostí: k dubnu 2023. Zdroj: Annual Programme Reports + Monitorovací systém CEDR

Název indikátoru	Programme	Cílová hodnota na úrovni programu	Cílová hodnota na úrovni podpořených projektů zaměřených na Romy	Aktuálně dosažená hodnota u projektů zaměřených na Romy (k 24.4.2023)	Komentář
Roční počet návštěvníků podpořených kulturních památek a kulturních aktivit	Kultura	+107 560 (20% nárůst)	+66 794	-2 670	Dosud vykazala průběžné hodnoty jen část projektů, aktuálně se projevuje pokles návštěvnosti způsobený vnějšími krizemi v letech 2020-2022. Návštěvnost v té době nerostla, ale dokonce klesala, ve srovnání s dobou, ve které byl indikátor navržen.
Roční příjmy (v Kč) generované z revitalizovaného kulturního dědictví	Kultura	+1 640 155 Kč (5% nárůst)	+ 4 206 287	-1 109 880	Dosud vykazalo průběžné hodnoty jen část projektů, hodnota proto není finální. Aktuálně je tedy menší než výchozí hodnota (proto záporné číslo).
Počet vytvořených pracovních míst (jen pro outcome 1)	Kultura	20	57,25	23,27	Dochází k postupnému naplňování indikátorů, cíl v oblasti kulturního dědictví (objective 1) byl dle závěrů uvedených v Annual Programme report za rok 2022 podceněn při nastavování – hodnota 20 nejspíš

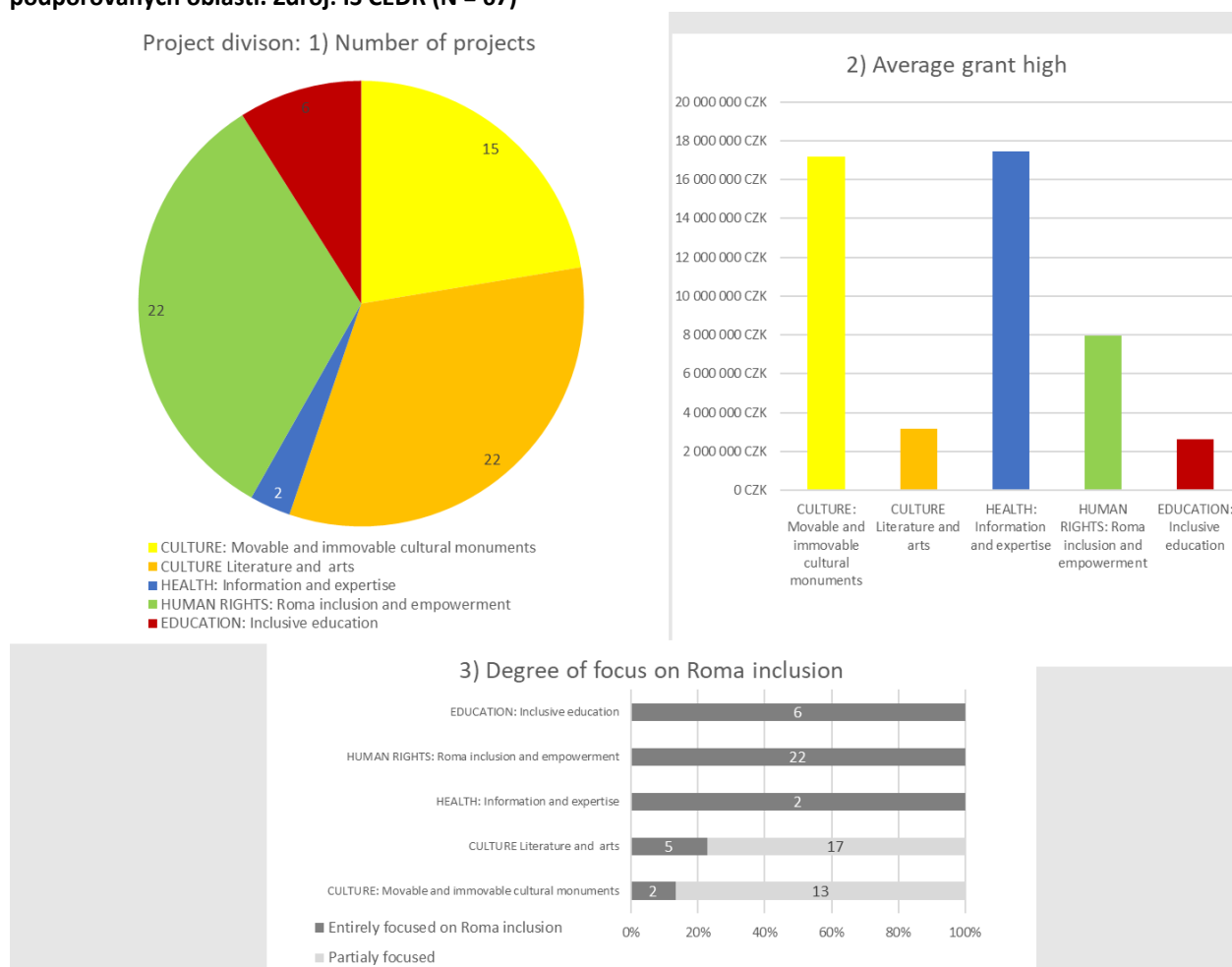
					výrazně překročena.
Podíl osob se zvýšenými znalostmi o kulturním dědictví menšin (včetně Romského) na základě návštěvy revitalizovaného kulturního dědictví	Kultura	70 %	70 %	-	Indikátor bude k dispozici až za roky 2023/2024
Počet osob, které navštívily podporované akce současného umění	Kultura	45 000	165 490	158 222	Cíl na úrovni programu byl dle Annual Programme Report 2022 podceněn při nastavování. Vysoká hodnota naplnění je mj, díky projektu Gendal'ipen, kde je započítáno více než 90 tis. návštěvníků mezinárodního festivalu.
Počet soukromých (individuálních a firemních) dárců a sponzorů podporujících současné umění	Kultura	+1 387 (5% nárůst)	+589	-	Dosud nekompletní hodnoty.
Počet kulturních subjektů s posílenou kapacitou	Kultura	200	216	42	Dochází k postupnému naplňování indikátorů, cíl na úrovni programu byl dle Annual Programme Report 2022 podceněn při nastavování.
Počet Romů dotčených opatřeními na posílení jejich postavení	Lidská práva	1000	5 179	3 038	Dochází k postupnému naplňování indikátorů, cíl na úrovni programu byl dle Annual Programme Report 2022 podceněn při nastavování.
Počet příjemců poskytovaných služeb	Lidská práva	500	4 357	29 291	Cíl na úrovni programu byl dle Annual Programme Report 2022 podceněn při nastavování. Hodnoty navýšeny především díky vykázaným u

					projektu Centrum Romů a Sintů v Praze. (tato hodnota je u daného projektu uvedena i pro následující indikátor,)
Roční počet lidí dotčených aktivitami Centra Romů a Sintů v Praze	Lidská práva	25 000	25 000	26 701	Aktuálně vykázané hodnoty v projektu ukazují na naplnění cíle (jsou ale vykázány i u předchozího indikátoru).
Počet vytvořených pracovních míst	Lidská práva	20	67,06	57,39	Cíl na úrovni programu byl dle Annual Programme Report 2022 podceňen při nastavování.
Počet žáků benefitujících ze zlepšených dovedností jejich učitelů (z toho počet Romů)	Vzdělávání	1 000	1 000	2 504* (z toho jen 114 zařazeno mezi Romy, u ostatních není specifikováno)	Podpořeno více studentů, než se předpokládalo. Množství těch, které bylo zařazeno mezi Romy, je nicméně poměrně malé
Podíl učitelů, kteří deklarují zvýšení znalostí a kompetencí týkající se inkluzivního vzdělávání	Vzdělávání	70 %	70 %	79,69 %*	Spokojenost odpovídá požadovaným hodnotám.
Počet obyvatel profitujících ze zlepšených opatření týkajících se přenosných a nepřenositelných onemocnění v sociálně vyloučených lokalitách	Zdraví	-	31 000	0	Bude uvedeno až na konci projektu. Indikátor je podkladem k výpočtu níže uvedeného indikátoru, podílu zasažené romské populace-
Odhad podílu romské populace profitující ze zlepšených opatření týkajících se přenosných a nepřenositelných onemocnění v sociálně vyloučených lokalitách“.	Zdraví	70 %	70 %	-	Hodnoty budou vypočítány s blížícím se koncem projektů ve 4Q/2023. Předpokládá se spíše použití odhadů než přesných hodnot.

* Hodnota je převzata v tomto případě z výroční programové zprávy, platná je ke konci roku 2022.

V následujících grafech níže ještě kromě průměrné výše získaného grantu prezentujeme celkové množství projektů v jednotlivých programech a na nejspodnějším grafu pak rozdělení projektů na skupinu těch, které jsou zcela orientované na romské záležitosti a projekty, které se tématu věnují jen částečně, tzn. mají vyčleněné některé konkrétní aktivity směrem k romské menšině, nikoliv však projekt jako celek. Tyká se to jen projektů v programu Kultura: celkem 7 projektů bylo orientováno na Romy zcela. Kromě Památníku holokaustu v Letech u Písku a expozice v Telči jde o 5 projektů v oblasti romské umění a umělecké kritiky.

Obrázek 2: Soubor grafů ilustrující rozdělení projektů zaměřených na romské záležitosti do jednotlivých podporovaných oblastí. Zdroj: IS CEDR (N = 67)

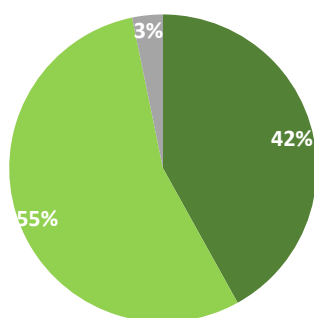
5.2 Relevance

1. Jak dobře podle Vás reaguje Váš program na potřeby příjemců (institucí, cílových skupin atd.) v oblasti romské inkluze?

Na základě provedených šetření můžeme konstatovat, že nastavení programů poměrně dobře reaguje na potřeby jednotlivých příjemců a podporované aktivity jsou v souladu s tím, co příjemci a podporované skupiny opravdu potřebují. To je potvrzeno i výsledky dotazníkového šetření na příjemce projektu, kde naprostá většina s tímto pohledem souzní.

Graf 2: Odpověď na otázku: Odpovídaly podmínky programů podpořených z fondů EHP a Norska tomu, co jste jako organizace v době přípravy projektu skutečně potřebovali? Zdroj: dotazníkové šetření (N = 31)

■ určitě ano ■ spíše ano ■ nevím, nedokáži posoudit

Trochu chyběla jedinečnost, neopakovatelnost. Poradci v obcích, mimoškolní aktivity – kladu si otázku, do jaké míry je to jedinečné. Inovace jsou určitým způsobem risk, takže má smysl odpouštět, nebýt tak přísní.

Zástupce Úřadu Vlády ČR, červenec 2023

V projektech bylo možné podporovat relativně různorodé činnosti, díky čemuž mohly jednotlivé organizace relativně dobře zacílit své aktivity i v návaznosti na to, jak dobře situaci v dané lokalitě znají (oceňováno je to např. u mimoškolních aktivit podporovaných v programu Lidská práva).

Co se týče dalších potřeb, doporučuje se především realizovat dlouhodobé projekty s návazností na předchozí činnost v dané lokalitě. Řadu podnětů, kterým směrem se podpora může

vydat v dalších letech, přineslo např. setkání mezi realizátory projektů v programu Lidská práva,

Příkladem omezujících podmínek z jiných dotačních programů je např., že pokud chcete realizovat doučování, musí se ten doučovaný žák doučovat dvakrát týdně. Z organizací, které znám, o ten titul tehdy nikdo nežádal, ačkoliv by do daných aktivit určitě šli. Jde o naprosto absurdní podmínku, kterou v praxi ze strany neziskového sektoru nejde naplnit.

Zástupce neziskového sektoru, srpen 2023

zástupci MF ČR a Agentury pro sociální začleňování v listopadu 2022. I z pohledu oslovených expertů je tematické zaměření vhodné a koresponduje s relevantními strategiemi. Ze strany několika zástupců Úřadu Vlády, MF ČR, ale také ze strany oslovených expertů pak zaznělo, že mohl být ještě větší důraz na inovativní

Když se podíváte na koncepční strategické dokumenty, tak ty jsou dobré. Pod ty bychom se podepsaly. A jsou tvořeny velmi participativním způsobem, už nyní. Jsou to dobré dokumenty, stačí je jen realizovat. Kde se to mezi strategií a tou realizací, tou výzvou zvrtně, to je prostě nějaká politika.

Zástupce neziskového sektoru, srpen 2023

aktivitu – kromě velkých předdefinovaných projektů jsou myšleny aktivity zaměřené na problematiku

diskriminace (na kterou se dosud příliš mnoho dotačních titulů přímo nezaměřovalo), posilování kulturní scény (včetně romské), posilování role samotných organizací, výzkum a sběr relevantních dat týkajících se romské populace nebo posilování rovnoměrného a skutečně funkčního partnerství s veřejnou správou. Pojem inovativní lze ale také chápat ve smyslu metodickém – využívání nových metod při práci s komunitou. Obě tato pojetí „inovativního“ mají svůj význam. Vyšší podíl inovativních projektů s sebou ale nese riziko neúspěchu a tedy i riziko čerpání, což je důvod, proč se takové záležitosti do dotačních programů obecně složitě prosazují.

O něco větší problém je ze strany oslovených expertů spatřován v tom, jak se relativně dobře definované potřeby ve strategiích transformují do podoby podmínek ve výzvách. Některé omezující podmínky totiž následně způsobí to, že je pro danou instituci problematické projekt připravit a realizovat. Výsledkem je výzva zaměřená na relativně úzký okruh žadatelů nebo v podobě velmi omezených aktivit. Tento problém je dle oslovených expertů působících v neziskovém sektoru nebo na úrovni krajské samosprávy patrný zejména u jiných dotačních programů (například ve školství), v případě Fondů EHP a Norska se takových případů našlo jen několik. Příkladem je omezenější množství podporovaných vzdělávacích aktivit v programu Lidská práva zaměřeném na romské platformy. Ve stejné výzvě pak bylo některými hodnoceno negativně, že řešení daného problému je řešeno vznikem platforem, čímž dochází v některých lokalitách k tzv. přeplatformování a ne všude jsou proto ochotni do takových projektů jít. Zaznělo ale také např. to, že v případě podpory mimoškolních aktivit se podařilo nastavit relativně široké zadání a řada příjemců tak získala podporu na relativně širokou skupinu plánovaných aktivit bez nutnosti zužovat své představy – to bylo oceněno jako pozitivní přístup.

U těch mimoškolních aktivit bylo možné to pojmout docela zešíroka, což je z našeho pohledu správné a efektivní v rámci té vzdělávací strategie. Že to je přesně od nějaké podpory předškolních dětí až po nějaké středoškoláky a školní i mimoškolní aktivity, spolupráce s rodiči a se školou, že vlastně to pokrylo velkou škálu témat.

Příjemce u programu Lidská práva, srpen 2023

2. Jak dobře program koresponduje se stávajícími vládními strategiemi? (např. Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030)?

Zatímco na úrovni NKM resp. zprostředkovatele programů MF ČR oddělení přípravy a koordinace na Centru pro zahraniční pomoc řešilo přípravu programů, implementace již schválených projektů přešla na oddělení realizace, monitorování a hodnocení. Je ale nutné říci, že např. v případě programu Lidská práva příprava do velké míry stála i na týmu z Úřadu Vlády ČR, který se s oddělením přípravy a koordinace na přípravě podílel a nesl de facto roli odborných garantů. Klíčovou roli při přípravě podmínek tohoto programu hrál Úřad vlády ČR, konkrétně pak Odbor lidských práv a ochrany menšin, který také realizuje jednotlivé vládní strategie zaměřené na začleňování Romů (z nichž nejnovější je nyní právě Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030). Pracovníci z tohoto odboru stáli u přípravě programu Lidská práva, stejně jako připravovali předchozí romskou strategii

Vybrali jsme ze strategie to, na co nebylo v ČR dosud financováno odjinud. V té době navíc končil projekt Úřadu vlády řízený z Evropské komise – romské platformy – a navázali jsme na to zajištěním podobných aktivit i v programu Lidská práva.

Zástupce MF ČR i programu Lidská práva, červenec 2023

Strategie romské integrace vznikaly už od roku 2004, od roku 2013 se pak její příprava výrazně posunula a začala přímo navazovat na tu evropskou strategii. Výsledkem je pak strategie 2015-2020. Rozdíl mezi 2021+ a touto předchozí už není tak velký.

Zástupce Úřadu Vlády ČR, červenec 2023

s názvem Strategie romské integrace na roky 2015 a 2020. Dle vyjádření zástupců Úřadu vlády proto programy podporované z fondu EHP a Norska s touto strategií dobře korespondují a významnou část cílů strategie umožňují plnit. Tato strategie je de facto jedinou ucelenou strategií zaměřující se na začleňování Romů v ČR, hrála tedy klíčovou roli při nastavování podoby hodnocených programů.

Významnou roli při přípravě programů hráli zástupci donorských států a pak také Fundamental Rights Agency (FRA). Tito aktéři hráli poměrně významnou úlohu ve výběru klíčových témat, na kterých byly programy postaveny. Příkladem je důraz na podporu obcí, důraz na rozvoj výzkumu a sběru dat za romskou populaci a posilování aktérů sdružováním do platforem. Všechny tyto záležitosti jsou oslovenými experty považovány za důležité. V dalších částech evaluace uvádíme, jakým způsobem na uvedené priority reagovala česká strana při přípravě programu. V případě předdefinovaných projektů hráli tito aktéři roli i při nastavování parametrů daných projektů – např. u projektu zaměřeného na sběr dat o romské populaci realizovaného Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí (RILSA) vstupovala FRA i do nastavování metodické části.

Oni (FRA, pozn. zapisovatele) trochu předpokládali, že budeme pro ten výzkum přebírat tu jejich metodiku. Což v zásadě není nic proti ničemu, některé věci jsme přebírali, některé jsme ale dělali trochu jinak. Jen ten tlak byl trochu větší, než jsme původně předpokládali, ale domluvili jsme se.

Příjemce v programu Lidská práva, červenec 2023

3. Existuje analýza potřeb (“stakeholder consultations“) v rámci romské inkluze pro nastavení výzev?

Ano, stakeholder consultations proběhly ve všech čtyřech relevantních programech. Určitou nevýhodou bylo, že stakeholders consultations probíhaly vždy za celý program, romské záležitosti proto byly vždy jen jedním z řešených témat a bylo nutné se vypořádat i s dalšími oblastmi. To vedlo některé aktéry k tomu, že stakeholder consultations nepovažují za tu „nejpodstatnější schůzku“ k nastavení programu, ale spíše schůzku, kde měl donor možnost program naposledy významně ovlivnit.

4. Odpovídají výstupy a závěry ze „stakeholder consultations“ finálnímu nastavení programu a definovaným programovým cílům nebo bylo nutné někde program oproti SC upravovat?

Dle vyjádření zástupců programu Lidská práva přinesly stakeholder consultations řadu podnětů, ty ale

Ony ty EHP obecně a to i v těch předchozích programových obdobích jsou skvělé v tom, že podporují ten rozměr lidských práv, která jsou vlastně pro tu romskou otázku velmi důležitá. Třeba v ESF se to akcentuje minimálně, takové ty aspekty jako diskriminace apod. Teď se o to snaží, ale za mě je to stále takové kostrbaté. Z našeho pohledu je to velmi fajn, že nějaký jiný systémový nástroj tohle akcentuje, zohledňuje ta lidská práva. V strategii naší organizace je teď diskriminace hlavní prioritou.

Zástupce neziskového sektoru, srpen 2023

již zásadně neovlivnily podobu programu tak, jak byl nastaven předtím. Na všechny podněty se ale reagovalo. V případě programu Vzdělávání byl kladen důraz na to, aby se program v oblasti inkluzivního vzdělávání skutečně zaměřoval na Romy, ačkoliv pohled zprostředkovatele byl v tomto ohledu širší (oblast „Inkluzivního vzdělávání“ zahrnuje i další znevýhodněné minority). Byl kladen důraz i na to, aby z indikátorů byla patrna podpora romské populace, proto vznikl v programu i další indikátor, který se tyto věci snaží kvantifikovat, ačkoliv se s donory vedla diskuse o tom, do jaké míry je etické sbírat informace o identifikaci Romů jinak než kvalifikovaným odhadem. Opakujeme ale, že výstupy stakeholders consultations už ale nijak zásadně neovlivnily finální podobu obou výše zmíněných programů.

5. Byl ve výzvách správně a jasně určen zdroj problému, který mají projekty řešit? Bylo správně a dostatečně definováno, kam přesně mají finanční prostředky směřovat?

Dle vyjádření zástupců zprostředkovatelů programů i zástupců příjemců byl zdroj problému určen vhodně. V programu Lidská práva je obecně za zdroj problému považován zejména nedostatečný

Romové historicky nedůvěřují institucím – veřejná správa, školy, PČR a další, a pokud jsou realizovány společné aktivity, může být spolupráce „povrchní“. Konečně události posledních měsíců (Ukrajinci vs Romové) tento předpoklad demonstrují. Na straně institucí spatřují problém v nedostatečné znalosti a pochopení nejen historie příslušníků romské menšiny, ale i důsledků dlouhodobého a vícegeneračního sociálního vyloučení a s tím související vytvořené životní strategie. Problémy pak nastávají mnohdy v nastavení komunikace s Romy a prohloubení nedůvěry. Získat si důvěru Romů a faktickou participaci se daří nikoliv institucím, ale spíše jednotlivcům – pracovníkům institucí, se kterými mají Romové dlouhodobou zkušenost a důvěřují jim.

Zástupce veřejné správy se zaměřením na romské záležitosti, červenec 2023

dialog mezi představiteli Romů, organizacemi pracujícími převážně s Romy, veřejnou správou a dalšími subjekty zapojenými do integrace Romů, což vede k systematické diskriminaci. Platí přitom, že všechny tři podporované aktivity (romští poradci, vznik romských platforem, mimoškolní vzdělávání) se na tento typ problému snaží reagovat, každý trochu jiným způsobem. Absence dialogu je i dle oslovených expertů naprosto klíčová, cestou je obnovovat důvěru zapojením lidí, se kterými mají Romové dlouhodobou zkušenost a důvěřují jim – nemusí se přitom nutně jednat o Romy, nicméně role těchto konkrétních osobností, které mají mezi Romy určitou reputaci, je významnější, než se může na první pohled zdát.

Donoři v případě programu Lidská práva kladli poměrně velký důraz na aktivitu ze strany obcí. Při přípravě programu tak probíhala relativně intenzivní diskuse nad tím, do jaké míry programy na obcích postavit. Zástupci zprostředkovatele upozorňovali na to, že obce vykazují

celkově menší angažovanost při přípravě a realizaci těchto typů aktivit. Zástupci donora zase připomínali, že podpora neziskových organizací jde už i z jiných zdrojů (např. právě z Active Citizens Fund, což je mezinárodní program taktéž postaven na Fondech EHP a Norska). Oslovení experti hovoří o tom, že je správné tento přístup – tedy větší aktivizaci obcí v této oblasti – podporovat a že když se někde podaří, že je samotná obec lídrem toho projektu, má to vysoký potenciál pro dosažení nějaké systémové změny v dané lokalitě (příkladem jsou Velké Hamry v Libereckém kraji). Experti ale souhlasí s tím, že tento přístup je potřeba aplikovat postupně, a snahu zprostředkovatele mírnit důraz na aktivitu ze strany obcí lze považovat za pochopitelnou. V praxi nakonec v zaměření Programu Lidské

práva převážila podpora neziskového sektoru, obce byly v tomto ohledu podpořeny méně, nicméně i ve výzvách zaměřených na ně byl patrný poměrně nízký zájem o účast. Snahu o užší než jen formální partnerství mezi neziskovým sektorem a obcemi lze nicméně považovat za potřebný krok a jedním z přínosů Fondů EHP a Norska.

Zkušenosti naznačují, že někteří si mění přijetí na neromské, po uzavření manželství s neromskou partnerkou přebírají její přijetí. Je otázkou, zda k této skupině se výzkumníci vůbec dostanou, případně budou respondenti ochotni s nimi komunikovat. Není dosud ani ujasněno jak posuzovat smíšená manželství (partnerství), jejichž počet pravděpodobně není zanedbatelný. V daném kontextu je třeba rovněž vzít do úvahy malý počet Romů, kteří se přihlásili při sčítání lidu k romské národnosti, případně dvojí národnosti, ať již příčiny jsou různé uváděny (obavy pramenící z historické zkušenosti, záměna národnosti s místem narození u Romů narozených na Slovensku)

Zástupce veřejné správy se zaměřením na romské záležitosti, červenec 2023

Relativně významný problém, který se týká obecně všech aktivit zaměřujících se na Romy a který samotný donor považoval za nutný k řešení, je nedostatek výzkumných dat o příslušnících romské menšiny. Ačkoliv přesněji bychom měli říct, že problém není v množství, ale spíše v neprovázanosti jednotlivých výzkumů. Z toho důvodu byl

také jako jeden ze tří předem definovaných projektů definován výzkum realizovaný Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí (číslo projektu LP-PDP1-001) a kromě uceleného pohledu na situaci Romů v České republice v dlouhodobém horizontu (tzn., že by mělo dojít k nastavení opakovaného výzkumu pro další roky) má přinést i metodiku etického sběru dat o romské populaci, což je záležitost, se kterou se kvůli reportování o plnění indikátorů vypořádávají jednotliví příjemci grantů i ze zde hodnocených programů. V případě tohoto projektu hrála poměrně významnou roli Fundamental Rights Agency (FRA), která s příjemci dlouhodobě komunikovala (byla součástí relativně široké koordinační skupiny, v nichž se výzkum nastavoval).

Dalším problémem, zdůrazňovaným zejména oslovenými experty, je to, že je poměrně obtížné podchytit tzv. „neviditelné Romy“, kteří jsou asimilováni, či plně integrováni a nemají zájem se stýkat s dalšími příslušníky romské menšiny, širší rodinou apod. Předpokládá se, že i na toto musí výzkum nějakým způsobem reagovat.

Ze strany aktérů zapojených do přípravy programu Kultura vyplývá, že se podařilo podpořit i zcela nové aktivity, dosud nepodporované z národních zdrojů: umělecká kritika a posílení oborových zastřešujících asociací, sítí a platforem. Upozorňují, že v případě tohoto programu nebyla ústředním cílem integrace Romů, ale snaha přiblížit romskou kulturu majoritní společnosti. I z toho důvodu nejsou „romské“ aktivity v tomto programu tak specificky oddělené od ostatních.

Bilaterální spolupráce je naše know how, ale romská inkluze byla oříšek, protože donorské státy nemají know how na inkluzi Romů ve vzdělávání.

Zástupce Domu zahraniční spolupráce, červenec 2023

Už před COVIDem se ukázalo, že když někdo není v nějaké asociaci, těžko dělá nějaký lobbying k tomu, aby vůbec získal nějakou podporu. No a COVID to ztvrdil úplně. Takže se ukázalo jako dobře, že jsme ještě před COVIDem k něčemu takovému došli a ty výzvy na tohle vymysleli.

Zástupce Institutu umění – divadelního ústavu, červenec 2023

U programu Vzdělávání je zprostředkovatelem na rozdíl od ostatních tří programů Dům zahraniční spolupráce. V případě tohoto tématu šlo v rámci programu Vzdělávání o řešení relativně velkého problému s malým rozpočtem. Ze strany donorů byl specifický požadavek na řešení inkluze Romů ve vzdělávání. Program Vzdělávání se podařilo nastavit

tak, že inkluzivní vzdělávání ve vyloučených regionech se stalo jednou ze čtyř tematických oblastí (tzv. Outcoms) programu, což umožnilo přímo cílenou výzvou podpořit projekty zaměřené na inkluzi zejména romských dětí. Klíčovým výstupem je pak posílený/schopný učitel.

Celkově lze říci, že výsledné směřování prostředků z programů Fondů EHP a Norska je kompromisem mezi relativně cílevědomými požadavky donorů na jedné straně a realizovatelnosti zajišťované zprostředkovatelem na straně druhé. Požadavkům donorů bylo v rámci možností vyhověno.

6. Co je/bylo označeno za nejpálčivější problém v oblasti romské inkluze ve vzdělávání a lze jej projektově řešit?

Otázka se týká programů Vzdělávání a Lidská práva. Zatímco prostřednictvím programu Vzdělávání plynuly prostředky přímo do výuky, program Lidská práva se zaměřil zejména na návazné aktivity, které se nemusí odehrávat přímo ve škole. Vedle doučování, do kterého šlo asi nejvíce prostředků, jde také o mimoškolní aktivity a zejména tvorbu vazeb mezi školou a rodiči. Právě to, že je možné zapojovat i rodiče žáků do různých aktivit, čímž se pravděpodobnost úspěchu inkluze zvyšuje, byl tento program oceňován. Některé projekty proto ve větší míře než na samotné děti cílí přímo na rodiče. Dle vyjádření příjemců těchto projektů se ale jedná o běh na dlouhou trať, je nutné si vybudovat důvěru a snažit se dosáhnout alespoň základních cílů u rodičů.

Za nejpalčivější problém byla uvedena nadále přetrvávající segregace romských žáků, se kterou se daří úspěšně bojovat jen na úrovni konkrétních lokalit spíše než plošně. Vzhledem k závažnosti problému bylo proto v programech Vzdělávání i Lidská práva podpořeno relativně široké spektrum aktivit zaměřených proti segregaci, do kterých se mohla vejít celá řada záměrů.

My považujeme za úspěch, když se podaří u těch rodičů dosáhnout alespoň toho, že se těch dětí ptají, co bylo ve škole. Že alespoň projevují zájem, i to hraje pro ty děti a jejich zájem o školu velkou roli. Daří se to ale jen u jednotlivců. Rezignace a lhostejnost, to jsou dva problémy ze strany rodičů.

Příjemce v programu Lidská práva, červenec 2023

Problém venkovských škol s vyšší koncentrací příslušníků romské menšiny – stává se běžným, že neromští rodiče přehlašují děti do škol v jiné obci. Vzhledem k tomu, že nejsou spádové oblasti, je problém neřešitelný. Na druhé straně ovšem i někteří romští rodiče preferují umístění dětí do škol s vyšším počtem romských dětí, kde se dle jejich názoru cítí bezpečněji, nebo prý bývají i nižší nároky na žáky ze strany pedagogických pracovníků.

Zástupce veřejné správy se zaměřením na romské záležitosti, srpen 2023

7. Existuje nějaká další analýza potřeb (mimo „stakeholder consultation“), která ovlivnila nastavení výzev?

(Pro program Kultura) jsme připravovali kulaté stoly s odbornou veřejností, hledali jsme, to co je nejvíce trápí a došlo se ke dvěma oblastem – umělecká kritika a posilování profesních platforem. Z toho pak vzešly celkem tři výzvy, které již připravovalo Ministerstvo kultury a my jsme se podíleli na připomínkování.

Zástupce Institutu umění – divadelního ústavu, červenec 2023

Při nastavování programů (nešlo přitom jen o program Lidská práva, ale i další) se do velké míry vycházelo z existující strategie Úřadu vlády. Do tvorby výzev byly zapojeni další lidé orientující se v této oblasti, nicméně aktéři zapojeni do přípravy programů měli možnost výzvy připomínkovat. Tito aktéři se lišili podle jednotlivých připravovaných programů. Zástupci státních institucí, neziskového sektoru, škol apod. Při přípravě jednotlivých programů byly také realizovány kulaté stoly s odbornou veřejností. Experti za další klíčové strategie, ze kterých by programy měly vycházet, považují např. Strategii vzdělávací politiky do roku 2030+ od MŠMT, Strategii sociálního

začleňování 2021 – 2030 a Konceptci sociálního bydlení ČR 2015 - 2025 od MSPV, na lokální úrovni pak hrají roli plány sociálního začleňování na úrovni měst (např. Brno nebo třeba Břeclav). Velmi pravděpodobně ale žádný z těchto dokumentů do přípravy strategie nevstupoval, případně jen okrajově. I přesto ale nadále platí to, co jsme uvedli výše; kvalita strategie i na úrovni jednotlivých programů z Fondů EHP a Norska je považována za dostatečně kvalitně nastavenou a vhodně reagující na klíčové problémy. Co se týče dostupnosti dat, na nichž by bylo možné dělat evidence-based politiku

zaměřenou na řešení problémů v romské populaci, je situace v ČR podle vyjádření oslovených expertů dlouhodobě nedostatečná, dává tedy smysl investovat i do sběru dat. Poměrně detailní výzkum zaměřený na nerovnosti ve vzdělávání a z něho vyplývající důkazy segregace poskytuje např. organizace PAQ Research. Spíše menší množství dat je zatím k dispozici především v oblasti diskriminace. Problematika evidence-based přístupu u nás není v takové míře zakořeněna a v tomto ohledu experti považují za nutné klást důraz na to, aby výzkumné aktivity financované z programu Lidská práva (konkrétně se jedná o předem definovaný projekt realizovaný Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí) byla i po skončení výzkumu dostatečně prezentována a na politické rovině dostatečně probírána, aby byl impakt takového výzkumu co nejvyšší.

8. Je rozdělení projektů – zaměřených na romskou inkluzi – do několika samostatných programů vhodné?

Obecně pozitivním faktem je, že díky programům z Fondů EHP a Norska se v ČR zvýšilo zastoupení dotačních titulů, které se přímo zaměřují na Romy, ve většině dosavadních případů jsou podporovány v titulech směřujících na širší oblasti jako sociální vyloučení, bydlení, vzdělávání apod. Tento trend – posílený Fondy EHP a Norska – je i ze strany oslovených expertů hodnocen pozitivně a mělo by se na něj navazovat i v budoucnu.

Asi se liším od kolegyně, které by si představovaly jeden program, já to tak nesdílím. Není to nutné, ale myslím si, že i u těch ostatních by měla být jasně definovaná alokace směřující na Romy.

Zástupce MF ČR u programu Lidská práva, červenec 2023

Dle oslovených respondentů nehraje zásadní roli otázka, zda tuto oblast rozdělovat či nerozdělovat do jednotlivých programů, ale spíše celková suma peněz, která přímo na začleňování Romů zamíří. Názory na to, zda by se měly programy udělat jinak, nebo zda by např. měl vzniknout samostatný program zaměřený na Romy, se mezi oslovenými liší. V případě programu

Lidská práva byly romské záležitosti jednou ze tří specifických programových oblastí, na které podpora mířila. Program tak obsahuje specifický set indikátorů zaměřující se na výstupy a výsledky přímo mezi romskou populací. V případě programů Zdraví taktéž vznikla jedna specifická výzva, indikátory proto byly specifické, ačkoliv na rozdíl od programu Lidská práva ne nutně omezené na Romy, ale obecně na obyvatele sociálně vyloučených lokalit. V případě programu Vzdělávání se „romský projekt“ mohl zapojit do výzvy na inkluzivní vzdělávání, mezi indikátory se pak vyplňovala i informace o tom, zda se učitelé vzdělali v metodologii přispívající

Ze všech debat – s romskými sdruženími – vyplynulo, že ani oni nechtěli, aby byli nějakým způsobem vyčleňováni. Oni nechtěli, aby se na ně pohlíželo specificky než na jiné umělce. Odbor romských aktivit na MK je vyčleněný, takže se to reálně trochu děje.

Zástupce Institutu umění – divadelního ústavu, červenec 2023

k inkluzi Romů. Projekty pak mohly dostat bodové zvýhodnění za to, že se zaměřují na začleňování Romů, nicméně ze šesti projektů podpořených v této oblasti tuto podmínku splňovaly úplně všechny. Někteří proto, že ne u všech projektů lze jasně určit, jak velká část prostředků směřuje přímo na Romy, argumentují pro sjednocení aktivit do jednoho programu, čímž by bylo možné určit jasně definovanou sumu peněz směřující k Romům. Jiní říkají, že rozdělení do programů lze zachovat, pokud se v jednotlivých programech alokace vyčlení. Např. v programu Kultura jsme se ale setkali s pohledem, že sami příjemci nechtějí být z ostatní kultury tímto způsobem vylučováni, protože by to komplikovalo proces přijímání romské kultury jako něčeho, co je přirozenou součástí běžné kultury v ČR. Zároveň zde nejsou ani žádné specificky romské kulturní památky (jen v jednom případě byl vybrán předem definovaný projekt – Památník Romů a Sintů v Letech). V programu Kultura tak bylo možné získat bodové zvýhodnění v případě, že projekt přispívá obecně k integraci menšin, ale specificky na Romy

nebyla žádná alokace vyčleněna. Celkem bylo v programu Kultura podpořeno 37 projektů, které alespoň částečně přispívají k integraci Romů, z nich pak celkem 7 projektů bylo na Romy orientováno zcela (viz Graf 2, obr. 3). Z vyjádření těch, kteří mají s kulturními projekty zkušenost, vyplývalo, že struktura podpořených subjektů z programu Kultura zaměřujících se na Romy je trochu odlišná od struktury příjemců, kteří dostávají dotaci na kulturu z jiných dotačních titulů, např. přímo z Ministerstva kultury ČR (kde jsou romské projekty řešeny v odděleném dotačním řízení). Z toho lze usuzovat (ačkoliv to nemáme podpořené daty), že program Kultura přispěl k rozvoji kultury prostřednictvím dalších (nových) subjektů, které se doposud přes ostatní grantová schémata nezapojovaly.

Z pohledu oslovených expertů taktéž není problematické rozdělení tématu do více programů, omezením je ale odlišnost v administrativě – tzn. nejen pro každý program, ale pro každou výzvu se podmínky pro přípravu žádosti relativně liší, což klade vyšší důraz na studium a opět jen potvrzuje na jiném místě uvedené zjištění, že obecně jsou tyto státem nastavované programy z Fondů EHP a Norska (tzn. nepočítáme jiné programy EHP a Norských fondů, jako např. Active Citizens Fund) určeny spíše pro větší organizace s dostatečným projektovým zázemím a zkušenostmi.

9. Jsou/byly programy FM EHP/Norska 2014–2021 obvykle první volbou žadatelů o realizaci projektu podporujícího romskou inkluzi?

Dle vyjádření některých aktérů se programům z Fondů EHP a Norska daří podporovat relativně široké spektrum aktivit, pro něž dosud nebyla podpora příliš možná.

Bez toho podnětu Norů by se nikdy nerozhýbal Památník v Letech nebo příklady dobré praxe, jak jsou flexibilní výběrová řízení. Já bych řekla, že doplňují a upozorňují na věci, které se moc nedělají.

Zástupce Institutu umění – divadelního ústavu, červenec 2023

Nelze tedy v tomto kontextu úplně relevantně hovořit o tom, zda jsou EHP a Norské fondy obvykle první volbou žadatelů, jako spíše, že představují ve většině případů unikátní možnost, jak určité typy aktivit realizovat. Samozřejmě v řadě případů se aktivity podobají již existujícím (jak rozebíráme podrobněji v kapitole Specifických evaluačních otázek). V konkurenci s těmito dalšími programy jsou Fondy EHP a Norska atraktivnější tím, že nabízejí realizaci komplexnějších projektů

a také projekty více zaměřené na inovace, naopak z hlediska administrativní náročnosti přípravy žádosti – dle oslovených respondentů – oproti jiným alternativám spíše ztrácejí.

Zástupci zprostředkovatele programu Vzdělávání jsou naopak toho názoru, že tento program nebyl první volbou, a spíše se k němu žadatelé dostali až poté, co vyčerpali jiné možnosti (např. ze strukturálních fondů). Náročné to bylo zejména kvůli nutnosti mít zahraniční partnery. Z vyjádření podpořených respondentů vyplývá, že zatímco příprava zahraničního partnerství byla pro příjemce náročná, v konečném důsledku se jim tato námaha zcela vrátila v podobě získaných zkušeností.

U programu Kultura, především pak u příjemců zaměřených na pořádání různých kulturních akcí, je pole potenciálních příjemců širší, nejde jen o dotace ze státního rozpočtu (Státní fond kultury, dotační programy Ministerstva kultury) nebo ze strany krajů, měst, ale také granty ze strany soukromého sektoru (např. Bader Philanthropies).

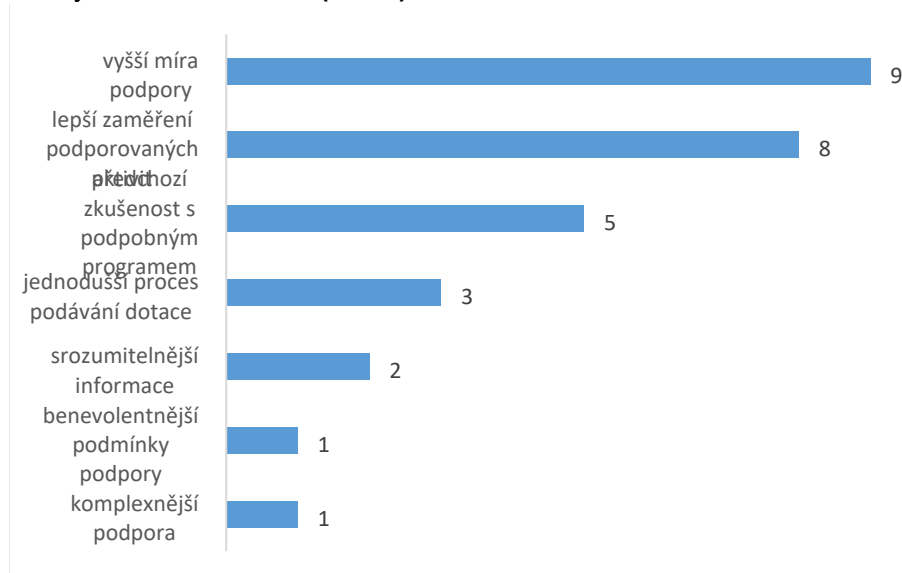
Pro nás jsou asi stěžejní taková témata, která máme ve strategickém plánu a na ně se snažíme najít grant. To, odkud to je, hraje sice nějakou roli, ale je to až takový jako krok dva. Prvně si řekneme, že máme přesně tady téma diskriminace, potřebujeme sehnat nějaké zdroje, díváme se, kdo financuje diskriminaci. Potom, kdo to je a jaké ty podmínky jsou až jako v tom kroku dva.

Zástupce neziskového sektoru, červenec 2023

V dotazníkovém šetření přibližně polovina respondentů uvedla, že projektové aktivity mohly být alespoň zčásti podpořené přes jiný dotační program. Pokud měli příjemci možnost rozhodovat se mezi více grantovými možnostmi, nejčastěji se pro Fondy EHP a Norska rozhodli z níže uvedených důvodů.

Graf 3: Odpověď na otázku: Co rozhodlo o tom, že jste nakonec zvolili programy EHP a Norska oproti existující alternativě? Zdroj: dotazníkové šetření (N = 15)

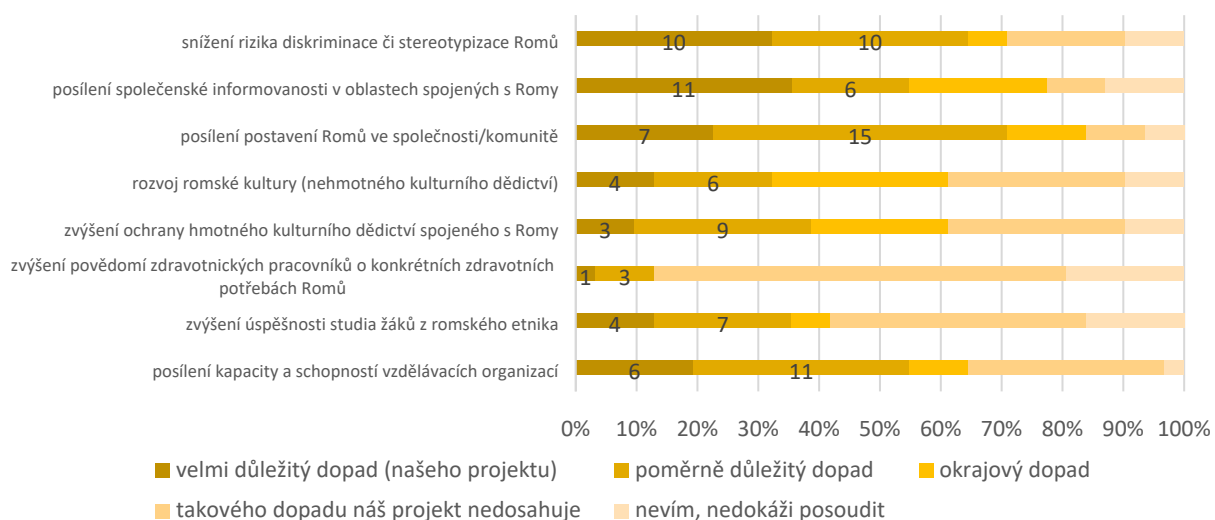

5.3 Efektivnost

10. Jak dobře (v jaké kvalitě) je dosahováno plánovaných výsledků a výstupů?

Dle vyjádření příjemců lze za nejvýznamnější výsledky považovat posílení postavení Romů ve společnosti, snížení rizika jejich diskriminace a stereotypizace, posílení kapacity a schopnosti vzdělávacích organizací a posílení společenské informovanosti v oblastech spojených s Romy.

Graf 4: Odpověď na otázku: Jaké konkrétní přínosy považujete v případě Vašeho projektu za nejdůležitější? Zdroj: dotazníkové šetření (N = 31)

Program Lidská práva podpořil celkem 22 projektů ve třech oblastech (7 projektů se týkalo vzniku romských platforem, 3 projekty byly zaměřeny na romské poradce a 10 na mimoškolní aktivity). Dle vyjádření zprostředkovatelů programu se čekal vyšší zájem ze strany příjemců, důvod lze ale podle

Některé jsou velmi ambiciózní a všeho dosahují bez problému. Pak jsou projekty, které jsou na tom grantově stejně, ale projektově toho dělají mnohem méně – pro nás je důležité, že dělají to, co si řekli v žádosti.

Zástupce MF ČR u programu Lidská práva, červenec 2023

našeho hodnocení hledat v již zmíněné náročnosti přípravy, požadavku na zahraniční spolupráci a postavení části aktivit na iniciativě obcí. Z našeho pohledu ale i přes tyto komplikace došlo k naplnění cílů programu. Dále byly v programu Lidská práva vybrány dva předem definované projekty, na které zaměřilo cca 70 mil. Kč (tj. asi dvě třetiny všech prostředků směřujících v programu Lidská práva na romské záležitosti!). Šlo o projekt Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí zabývající se vytvořením systému sběru kvantitativních dat týkající se situace Romů v Česku. Druhým pak bylo vybudování Centra Romů a Sintů v Praze včetně doprovodných aktivit. V jeho případě bylo nutné udělit projektu výjimku a posunout dokončení projektu až do listopadu 2024. Důvodem bylo neúspěšné výběrové řízení a následná nutnost navyšovat rozpočet mimo jiné i z důvodu zvýšeného důrazu na úsporná opatření

Pokud se nemýlím, pak nebyl velký zájem o projekty, ve kterých figuroval romský poradce. Možná, že by byla situace jiná, pokud by pro danou pozici byl zvolen jiný termín, který by neimplikoval náplň práce stroze vymezenou zákonem o národnostních menšinách: „zajišťuje integraci příslušníků romské menšiny ve správním obvodu...“

Zástupce veřejné sféry se zaměřením na romské záležitosti, srpen 2023

v návaznosti na energetickou krizi z roku 2022 (požadavek na zateplení, izolovaná okna apod.). Pro aktivity spojené s touto investicí bylo třeba získat další prostředky ze státního rozpočtu, což znamenalo relativně náročná jednání pro příjemce. U výzev zaměřených na podporu romských poradců byl zájem relativně malý, potvrdily se tak do jisté míry obavy z nedostatečné iniciativy ze strany obcí u těchto typů projektů. Dle expertů má na tuto skutečnost vliv několik věcí: obce s rozšířenou působností nemají povinnost tuto pozici hradit, plat takového poradce bývá menší než plat sociálního pracovníka (pokud už tedy obce takového pracovníka zřídí, často je to na částečný úvazek na osobu, která zároveň pracuje jako sociální pracovník – výše úvazku poradce potom bývá co nejmenší z výše uvedených důvodů). Třetím důvodem je také příliš úzké pojetí práce těchto koordinátorů (viz box). Dle expertů by situaci pomohlo např. to, kdyby se pojetí pozice rozšířilo směrem k terénnímu a interkulturnímu pracovníkovi zaměřujícího se na menšiny.

Program Kultura podpořil celkem 37 projektů, které alespoň částečně směřovaly na romskou inkluzi, tzn., že v horizontálních principech projektu byl uveden dopad i na romskou komunitu. Zcela orientovaných na romské záležitosti ale bylo jen 7 projektů, z toho jeden byl předem definovaný projekt – Vybudování Památníku holokaustu Romů a Sintů v Letech u Písku - i v jeho případě se řešilo navyšování nákladů (viz citace vpravo). Projekty dle vyjádření zástupců zprostředkovatele plní, co mají, jde jen o drobné odchylky u některých aktivit nebo v harmonogramu. V případě jednoho projektu (zámek Pětipsy) příjemce shání chybějící prostředky na spolufinancování přes veřejnou sbírku.

Teprve po vypracování projektové dokumentace se ukázalo, že ten Památník bude dražší. Museli jsme jednat s ministry i premiérem, aby ty navýšené peníze v podobě přídatku k fondům byly uvolněny. Nakonec se to podařilo. Pak se zase zjistilo, že na samotné demolici toho veprína jsme ušetřili, jenže my ty úspory museli do rozpočtu vrátit, i když nám pak chyběly peníze na stavbu a museli jsme zase ministerstvo prosit, aby nám ty peníze mohlo částečně uvolnit.

Příjemce v programu Kultura, červenec 2023

U programu Vzdělávání byla romská populace podpořena 6 projekty přes výzvu zaměřenou na inkluzivní vzdělávání. Z aktuálně dvou ukončených projektů vycházejí relativně dobré výsledky, např., téměř 80 % proškolených učitelů potvrdilo, že na jejich práci měl program prokazatelně pozitivní dopad. Předpokládá se tedy, že i v ostatních případech budou podobně kvalitní výsledky.

V případě programu Zdraví se týkají romských záležitostí dva projekty (ve výzvě ZDOVA2) zaměřené na podporu prevence přenosných a nepřenositelných onemocnění v sociálně vyloučených lokalitách. Byla podpořena každá ze dvou podporovaných oblastí jedním projektem – Saste Roma zabývající se informovaností mezi Romy a Zvýšení dostupnosti cílené prevence a včasné diagnostiky specifických přenosných a nepřenositelných onemocnění ve vybraných sociálně vyloučených lokalitách s romskými komunitami, který mířil zejména na informovanost ve zdravotnictví. Kromě těchto dvou projektů již žádný další nepodal žádost o podporu. Zájem ze strany potenciálních příjemců se tedy ukázal nižší než předpokládaný.

Hodnocení obou projektů v programu Zdraví je i na základě realizovaných kontrol pozitivní a odpovídá záměrům. Otázkou ale zůstává, zda bylo nutné takto specificky vydělovat tyto aktivity a spíše je nezahrnout pod jiné výzvy ať už v rámci programu Zdraví nebo třeba i v rámci jednoho souhrnného programu zaměřeného na Romy. Je ale otázkou, zda by se takovým krokem ušetřilo, dle našeho posouzení jde totiž o specifickou aktivitu a tu bude nutné v každém případě nějakým způsobem vyčlenit, ať už ve formě samostatné výzvy nebo programu.

Celkově tedy platí, že kvalita se liší projekt od projektu. Převažuje pozitivní hodnocení, určitá část

Romští poradci? To je příklad projektu, kde sice dojde k naplnění všech výstupů, ale absolutně myslím neplní ten výsledek. A velkou roli v tom hraje vlastně politika té radnice, protože ta paní, se kterou jsme to tehdy připravovali, tak vypadala do toho jako zapálená, že s tím tématem chce tam nějak jako pohnout, nicméně mezitím byly prostě volby. Radnici ovládl někdo jiný a ti, kdo tam teď sedí, tak to berou jako nějaké nutné zlo.

Příjemce v programu Lidská práva, červenec 2023

projektů se vyznačuje relativně vysokými ambicemi, což se projevuje v tom, jak dobře jsou jednotlivé aktivity plněny a kolik se toho zavazují (ve srovnání s jinými projekty za stejnou sumu) zrealizovat. Kvalita projektu je hodnocena prostřednictvím expertních posudků. Z těch, které jsme měli k dispozici, vyplývá, že většina projektů plní to, co bylo zadáno, v několika případech se nicméně nedaří rozvinout původně předpokládaná míra spolupráce s některým z aktérů (úřadem, školou) či dochází ke zpoždění v realizaci aktivit. Expertní posudky přinesly také jeden zajímavý poznatek pro zprostředkovatele – je dobré, když má zapojený expert/hodnotitel možnost se pohybovat přímo v romské komunitě a k otevřenosti respondentů pomáhá, je-li sám

Romem. Toto se zprostředkovateli osvědčilo a vnímá, že oslovení aktéři z řad Romů bývají otevřenější.

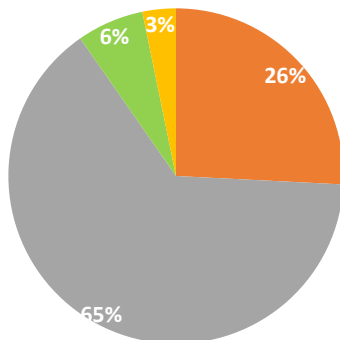
Přibližně čtvrtina oslovených příjemců zmínila, že naplnit cíle projektu bylo o něco náročnější, než se čekalo, naopak pro 6 % příjemců to bylo jednodušší.

Graf 5: Odpověď na otázku: Jak náročné jsou následující záležitosti? Zdroj: dotazníkové šetření (N = 31)

ZCELA NAPLNIT CÍLE, KTERÉ SI PROJEKT DAL

■ o něco náročnější, než jsme čekali   ■ náročné tak, jak jsme očekávali
■ jednodušší, než jsme očekávali   ■ nevím, nedokáži posoudit

11. Bylo (pravděpodobně bude) dosaženo i dalších výsledků/výstupů mimo plánované? Jakých?

U programu Lidská práva se úspěch při vzniku dalších dopadů nad rámec plánu odvíjí především od toho, jak silné vazby mezi aktéry byly projektem vytvořeny, a zejména, zda fakticky došlo k jisté formě „empowermentu“, tzn. zlepšení vyjednávací pozice jednotlivců nebo komunit. Za příklad dobré praxe je možné považovat vznik nových platform v lokalitách, kde se žádné jiné těleso danému problému nevěnovalo. Dle vyjádření expertů je ale potřeba reflektovat i to, že v některých případech je vznik nové platformy spíše na škodu a dochází k tzv. „přeplatformování“. Výzva v programu Lidská práva zaměřená na romské platformy přitom právě podporovala jen nově vzniklé platformy. V případě aktivit zaměřených na romské poradce je výhodou např. to, že na úřadech by měli zůstat i několik let po skončení projektu v rámci udržitelnosti.

Překvapivě významný přínos měla aktivita Besedy s žáky 9. tříd ZŠ o práci s romskou menšinou, sociálním znevýhodněním a předsudky. Nečekali jsme, jak vysoký bude zájem, zapojení a pozitivní hodnocení (anonymní evaluační trojúhelníky) od žáků. Přínos pro posílení společenské informovanosti v oblastech spojených s Romy bylo pro tuto cílovou skupinu nad naše očekávání.

Příjemce v programu Lidská práva, červenec 2023

Za dílčí dopad u vybraných projektů lze považovat zjištění, že fundraising v oblasti romské kultury se daří realizovat spíše na úrovni menších firem, na korporátní úrovni o toto téma není dosud zájem. V programu Zdraví byl dle vyjádření příjemců projektů zájem o materiály vyšší, než se čekalo.

Specifikem podpory z Fondů EHP a Norska je spolupráce se zahraničními partnery. Ze strany příjemců slyšíme, že příprava takové spolupráce je poměrně náročná, a to nejen z důvodu, že partnerských organizací ochotných k něčemu takovému je omezený počet, ale také kvůli administrativní náročnosti procesu. Splnit podmínky v programech nastavovaných v českých podmínkách je obecně náročnější než jinde – minimálně takové informace ze strany různých aktérů, kteří mají zkušenost se zahraničními projekty, zaznívají. Jakmile se

Šlo o významné obohacení pracovního týmu díky spolupráci s norskou partnerskou organizací nejen v oblastech zaměření projektu (práce s romskou menšinou, vzdělávání, volnočasové aktivity), ale i projektové řízení, fundraising, prezentace činnosti organizace a další oblasti.

Příjemce v programu Lidská práva, červenec 2023

ale podařilo tyto procesní překážky překonat, hodnocení spolupráce je ze strany příjemců hodnocena velmi pozitivně (viz příklad vpravo).

12. Jsou v případě oblasti začleňování Romů vhodně nastaveny indikátory na úrovni programu?

Na úrovni programů Kultura nejsou specificky nastavené výsledkové indikátory pro projekty podporující romskou populaci oproti projektům zaměřeným na ostatní cílové skupiny.

U programu Vzdělávání a Zdraví se několik indikátorů vyskytuje. V případě programu Zdraví bylo možné

Otázka, jak doložit, že se jedná o Romy, obzvláště u studentů? Řešíme to anonymizovaným kvalifikovaným odhadem ze strany učitele nebo ředitele (dle metodiky MŠMT), v ČR je to nezákonné dělat jinak než odhadem, ale donoři očekávají tvrdá data a čísla, protože „smlouva jsou peníze za indikátory“, u donorů bylo náročné vyjednat, aby souhlasili s odhadem.

Zástupce Domu zahraniční spolupráce, červenec 2023

mezi podpořené účastníky zařadit i Ukrajince v souvislosti s uprchlickou vlnou způsobenou ruskou agresí v únoru 2022. Nastavení indikátorů to umožňovalo, protože mezi účastníky nemusí jít nutně o Romy, ale obecně o obyvatele ze sociálně vyloučených lokalit.

Ve větším množství jsou indikátory přímo zaměřené na Romy k dispozici jen u programu Lidská práva. Jedním z rizik indikátorů je potřeba odlišovat Romy od ostatních účastníků/příjemců dopadu. To bylo přitom nutné řešit nejen u programu Lidská práva, ale i u programu Zdraví a Vzdělávání, kde si účastníci měli tyto dílčí

Příklad z Olomouckého kraje: před několika lety SocioFactor realizoval v daném směru v jednotlivých ORP výzkum. Dotazem na starosty v ORP Olomouc zjistili, že v cca 10 dotazovaných obcích starostové uváděli, že zde Romové nežijí. Přesto dle znalosti krajské koordinátorky ve vybraných obcích žilo minimálně 15 romských rodin, které zde po roce 1990 zakoupily nemovitosti a odstěhovaly se z Olomouce. Na opakovaný dotaz starostové uvedli, že je nepovažují za Romy, neboť s nimi nejsou žádné problémy.

Zástupce veřejné správy se zaměřením na romské záležitosti, červenec 2023

hodnoty zajišťovat.

Někteří příjemci rozlišovali mezi účastníky v tomto ohledu (např. bylo možno v prezenční listině zaškrtnout, že jsem Rom), jiní ne a účastníky tak počítali souhrnně nebo odhadem ze strany učitele/ředitele (dle metodiky MŠMT). Co se týče kvalifikovaných odhadů, u hodnocení celkových počtů romských účastníků existuje dle expertů riziko, že odhadování se často děje spíše podle toho, zda je daná rodina ze sociálně vyloučené lokality či nikoliv. Tzn., že počet Romů mimo tyto lokality bývá často podhodnocen. Tento problém se objevuje i při tvorbě odhadů o počtu příslušníků romské menšiny v jednotlivých regionech – které se např. vykazují každoročně do Zprávy o situaci romské menšiny.

Oslovení experti jsou názoru, že by se mohlo ve výsledcích ve větší míře dbát na kvalitativní výsledkové ukazatele, např. u vzdělávání jde o snížení počtu žáků, kteří předčasně odcházejí ze vzdělávání na všech stupních, zvýšení počtu studentů, kteří ukončili střední školu, snížení počtu omluvených hodin apod.

13. Daří se na úrovni projektů a programu vykazovat nastavené kvantitativní indikátory, zejména disgregace indikátorů? Jaké problémy mají projekty při sběru dat v případě indikátorů pro Romy?

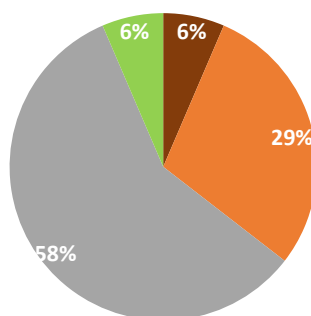
Vykazování výsledkových indikátorů bylo hodnoceno v kapitole 5.1. Vyplývalo z ní, že zatímco v případě programu Kultura a Zdraví zatím není dostupné dostatečné množství údajů pro hodnocení, v případě programů Lidská práva a Vzdělávání se výsledky daří průběžně naplňovat, v případě programu Lidská práva velmi výrazně především z důvodu, že cílové hodnoty byly nastaveny velmi nízko, došlo k podcenění výsledků programu, velmi pravděpodobně zde ale hrály roli i obavy o nenaplnění.

Přibližně třetina příjemců hodnotila sběr dat pro plnění indikátorů jako náročnější až výrazně náročnější, než se očekávalo. V případě programu Lidská práva bylo zastoupení těchto příjemců přibližně 50 %, nicméně při doplňujícím dotazu naprostá většina uvedla, že pro ně nebylo problematické evidovat romské účastníky projektu.

Graf 6: Odpověď na otázku: Jak náročné jsou následující záležitosti? Zdroj: dotazníkové šetření (N = 31)

SBÍRAT HODNOTY PRO PLNĚNÍ INDIKÁTORŮ

■ výrazně náročnější, než jsme čekali   ■ o něco náročnější, než jsme čekali   ■ náročné tak, jak jsme očekávali
■ jednodušší, než jsme očekávali

Dle vyjádření oslovených respondentů tedy nebyl v případě programu Lidská práva u většiny projektů problém s rozlišováním romských účastníků – ve formě prezenční listiny nebo na základě odhadu, zejména tam, kde jde o velké skupiny účastníků. Např. u mimoškolních aktivit, kde velký podíl účastníků představují děti, to většinou rozlišují sami pracovníci, protože ptát se dětí není považováno za etické. I v programu Zdraví a Vzdělávání to bylo nutné řešit a v některých případech to nebylo přijímáno pozitivně, ačkoliv se vždy našla nějaká cesta, jak to udělat. Většina oslovených se kloní k tomu tuto disagregaci minimalizovat.

U dětí – taky velký problém. Není možné se na to dětí i dospělých ptát. Např. v poradně: „Zeptáme se, jestli je Rom s ztratíme ho, už nepřijde“.

Zástupce MF ČR u programu Zdraví, červenec 2023

V případě programu Vzdělávání se došlo k tomu, že se nepoužívá jiný než metodikou MŠMT stanovený způsob odhadu romských žáků. U programu Kultura nebyly definovány indikátory na úroveň romské populace.

14. Jaký typ projektových aktivit se nejvíce osvědčil v projektech věnovaných romské inkluzi?

Dle oslovených respondentů z programu Lidská práva nejde ani tak o typ projektů jako spíše o to, zda

Z vlastní zkušenosti u jednoho z projektů mohu pozitivně hodnotit nastavení v oblasti mimoškolních aktivit: umožnilo to zasáhnout celé rodiny, většinou vícečetně a poskytnout podporu dětem různého věku, ale zároveň zapojit rodiče, včetně např. společných volnočasových motivačních aktivit.

lze u daného projektu spatřovat úspěšně naplnění prvků empowermentu – tedy možnost vzájemného fungování majority s minoritou a nikoliv jen ve formě tolerance, ale aktivního soužití, kde probíhá komunikace a spoluúčast. Jako pozitivní se ukázalo relativně široké rozpětí aktivit, které bylo

možné podpořit v rámci mimoškolního vzdělávání – především pak možnost zasáhnout celé rodiny.

Jiný pohled – již výše zmíněný – klade důraz na inovativnost projektu. Ta by měla být co nejvyšší, a zejména v případě předem definovaných projektů se – minimálně dle zástupců zprostředkovatele – ukazuje jako vysoká. Kromě vzniku Centra Romů a Sintů nebo Památníku v Letech je podstatný také výzkum, který v tomto případě realizuje Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (RILSA). V případě tohoto projektu bylo ještě specifické i to, že do projektu mělo možnost hovořit relativně široké spektrum aktérů v podobě projektové rady a expertních platform. Znamenalo to na jedné straně možnost podrobně diskutovat jednotlivé aspekty projektu, na druhé straně to pro projektový tým bylo poměrně náročné v tom, aby se výzkum posouval dál a nezdržoval se kvůli průběžnému připomínkovacímu procesu.

V Domu zahraniční spolupráce musíme mít u všech projektů zahraniční bilaterální spolupráci. Některé školy mají know how, ale spousta segregovaných romských škol nemá zkušenost s mezinárodní spoluprací, pro ně tato spolupráce byla nejnáročnější, ale když se povedlo, tak taky nejpřínosnější.

Zástupce Domu zahraniční spolupráce, červenec 2023

V případě programu Vzdělávání byla dle zprostředkovatele největším „oříškem“ povinnost zahraniční spolupráce. Když se segregované romské škole podařilo tuto spolupráci vytvořit, mělo to pro ně největší význam. To potvrzovali i

oslovení příjemci, že školy, které takovou cestu absolvovaly, získaly velmi cenné zkušenosti (v jednom případě se již připravuje další cesta, již mimo projekt, ve snaze udržovat kontakty). Ze strany škol ale byla patrná nejistota v tom, zda jim tato zahraniční zkušenost něco přinese, neboť v Norsku nehraje romská menšina významnou roli, ale spíše specifická menšina – Sámové. Školy tak zpočátku nevěděly, zda to má smysl a to proto trochu snížilo zájem o realizaci.

V ČR segregované školy potřebují rychlé praktické řešení nikoliv filosofii, jak to dělat nebo nějakou intelektuální stránku.

Zástupce Domu zahraniční spolupráce, červenec 2023

V tomto ohledu se doporučuje tuto záležitost – tedy možnost zahraniční spolupráce škol v otázce integrace menšin – lépe propagovat. Dalším relativně dosud neřešeným aspektem je, aby i partneři v rámci bilaterální spolupráce získali ze spolupráce nějakou přidanou hodnotu. Zejména u programu Vzdělávání se setkávali s tím, že někteří partneři – školy (kterých je u donorů také omezené množství) – se již nechtěli do další spolupráce zapojit, protože jim předchozí nic nepřinesla. Ačkoliv je tedy pro řadu domácích aktérů vůbec samotný rozvoj spolupráce se zahraničím velký krok, nesmí se zapomínat na tuto oblast, tedy na to, aby i zahraniční spolupracující školy ze spolupráce něco získaly.

Chceme ať mají donoři pocit, že jim máme co dát. Donorské státy mají také limitované kapacity škol, když mají jednu negativní zkušenost, už nechtějí další.

Zástupce Domu zahraniční spolupráce, červenec 2023

U programu Kultura byly kladně hodnoceny aktivity směřující na studenty – v případě projektu AndroMedia šlo o semináře zaměřené na romskou kulturu a rozvoj umělecké kritiky v této oblasti nebo také online diskuse s významnými osobnostmi vysílány přes Facebook a tedy zachycující relativně velké množství osob z cílové skupiny Romů. V projektu Artivismus se osvědčila aktivita fundraisingu, která měla vliv na zajištění podpory pro řadu aktivit ze strany soukromého sektoru i po skončení projektu.

15. Jsou EHP/Norské fondy dobře dostupné všem romským organizacím – nebo jsou projekty nastaveny tak, že na ně dosáhnou jen velké, zavedené organizace? Došlo na „capacity building within small roma-oriented NGOs“?

V některých projektech bylo snad i pět nebo sedm neziskových organizací a mezi nimi i ty malé. Obvykle samozřejmě ten grant podávaly ty větší, ale máme tam i jednu organizaci, která měla s granty co dočinění úplně poprvé, a i taková to dokázala.

Zástupce MF ČR u programu Lidská práva, červenec 2023

Ze šetření vyplývá, že splnění podmínek grantu se řadí spíše k náročnějším, stejně tak jako administrativní řízení projektu, a z toho důvodu je dostupnější spíše větším organizacím s dostatečnými kapacitami a zkušenostmi v projektovém řízení. Ze strany oslovených expertů mající zkušenost s podáváním do různých grantových schémat zaznívalo, že v oblasti lidských práv se z hlediska náročnosti zpracování žádosti české programy Fondů EHP a Norska řadí k nejnáročnějším. Zároveň je ale oceňováno, že pomoc při přípravě je ze strany zprostředkovatelů na poměrně kvalitní úrovni a je možné pomoc tímto způsobem získat.

Malé neziskové organizace se do projektů zapojovaly zejména ve formě spolupracujících partnerů. Dle vyjádření zástupců programu Lidská práva nebylo „capacity building“ hlavním zaměřením programu –

Velmi mnoho možností udělat nějakou chybu, člověk se u toho musí pekelně soustředit. Podobné informace na několika různých místech, kde hrozí, že to člověk zapomene propsat. Stejně tak i rozpočet: řídí se úplně jinou logikou, než na kterou jsme tady v ČR zvyklí a sestavit to bylo náročné. Např. u nás služba není, že mám pracovní smlouvu, to je úplně jiný typ nákladů.

Zástupce neziskového sektoru, srpen 2023

na to se spíše orientuje již zmíněný Active Citizens Fund, který podporuje menší, komunitní projekty řízené menšími organizacemi. Několik menších organizací ale bylo z programu Lidská práva a také z programů Kultura. Naopak v případě programu Zdraví šlo o relativně velké příjemce, což je ale dáno zaměřením výzvy. U programu Vzdělávání pak velikost nehrála roli, šlo spíše o to, do jaké míry zvládají příjemci komunikaci v angličtině a zda se jim podaří najít zahraniční partnery.

5.4 Účinnost

16. Do jaké míry program přinesl nebo pravděpodobně přinese plánované výsledky hospodárně a včas?

Ve většině případů jsou projekty realizovány v souladu s harmonogramem. Největší zdržení je aktuálně u projektu Centra Romů a Sintů, kde příjemce dostal výjimku a možnost dokončit stavební část projektu až do listopadu 2024.

Zdá se mi, že ten projekt je slušně saturován. Není to omezující rozpočet. Na začátku jsem si říkala, to je hodně peněz, ale teď se ukazuje, že je to tak akorát. Je to přece jen na čtyři roky a zároveň celá řada dalších aktivit, které přibývali až s tím, jak se projekt komunikoval. Když jsme teď vyhlašovali tu zakázku na ten druhý sběr dat, nevěděli jsme jestli budeme mít vůbec na to, zaplatit. Agentury, které jsou považovány za ty prestižní, dostávali jsme se s nimi na úplně jiné ceny. Naštěstí to dopadlo tak, že nemusíme ukončovat pracovní poměr kolegům. Protože v jednu chvíli to tak vypadalo.

Příjemce v programu Lidská práva, červenec 2023

Kdybych připravovala znovu podobný projekt, ve větší míře bych prostředky nasměrovala na financování lidí a různých expertů a méně bych toho směřovala na pronájmy, které se dají řešit přes různé spolupráce s partnery, takže v konečném důsledku se na tom dá dost ušetřit.

Příjemce v programu Kultura, srpen 2023

V případě programu Vzdělávání byly použity jednotkové sazby, což znamená, že projekty byly stejně hospodárné a také jednodušší na přípravu pro příjemce. Kvůli jednotkovým sazbám tak nebylo možné ze strany hodnotitelů hodnotit hospodárnost či kvalitu projektu, která by se právě v požadované výši dotace projevila. Na druhou stranu ale bylo hodnocení projektu díky jednotkovým sazbám méně zatěžující.

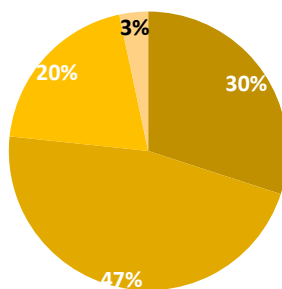
Ze strany většiny oslovených příjemců zaznává, že nastavení množství prostředků bylo odpovídající ve vztahu k jejich aktivitám. Množství prostředků umožňovalo projekty realizovat v dostatečné kvalitě. V případě projektů zaměřených na mimoškolní aktivity jeden z příjemců projektu sdělil, že na rozdíl od jiných projektů bylo možné zafinancovat dětem svačiny na výlety, a ačkoliv se na první pohled může zdát, že jde o detail, výrazně to zvýšilo účast ze strany dětí ze sociálně vyloučených lokalit. Je ale nutné zmínit, že skokové navýšení cen způsobené inflací se ve výdajích projevilo a v řadě případů to znamenalo poměrně složité hledání cesty, jak aktivity zachovat v původním nastavení. U nákladů na management projektu se příjemci klonili častěji k názoru, že bylo někdy náročné s prostředky vyjít. Při opakování projektů by pak řada z nich prostředky více směřovala do lidí (managementu, expertů, lektorů) a méně do pronájmů a dalších režijních nákladů, které lze zařídit i jiným způsobem (např. ve spolupráci s partnery projektu). V dotazníkovém šetření tři čtvrtiny respondentů ze všech programů uvedlo, že množství finančních prostředků, které výzvy nabízely, bylo dostatek. Jen v případě programů Kultura a Vzdělávání byli zastoupeni ti, kteří zvolili možnost, že prostředků byl „spíše nedostatek“ nebo „určitě nedostatek“ (35 % u Kultury, 1 ze 6 projektů u Vzdělávání).

Větší podíl rozpočtu by směřoval na zaplacení zaměstnanců a nižší podíl na aktivity s cílovou skupinou, kterých máme v projektu velké množství a s vysokými náklady (edukativní výjezdy s náklady na dopravu, ubytování, jídlo, doprovodný program - vstupy, výtvarné potřeby, drobné odměny...). Zpětně považujeme finanční ohodnocení zaměstnanců v poměru k odvedené práci za neúměrně nízké (např. při srovnání s projekty ESF OPZ+ a stanovenými hodnotami v příručce Obvyklé ceny a platy, podobný dokument by byl vhodnou součástí příloh výzev i u Norských fondů).

Graf 7: Odpověď na otázku: Nabídla Vám výzva dostatek finančních prostředků nebo Vám naopak nějaké ještě chyběly? Zdroj: dotazníkové šetření (N = 31)

Příjemce v programu Lidská práva, červenec 2023

■ určitě dostatek ■ spíše dostatek ■ spíše nedostatek ■ určitě nedostatek

17. Došlo při implementaci Programu k nějakým zpožděním? Pokud ano, které/proč?

Programy byly ovlivněny komplikacemi a zpožděním způsobeným pandemií COVID-19, v konečném důsledku to ale neohrozilo plnění jejich cílů. Na projektové úrovni bylo zpoždění zaznamenáno u projektu Centrum Romů a Sintů – předem definovaného projektu u programu Lidská práva, kde došlo k uplatnění výjimky a projekt je možné dokončit až do listopadu 2024 – aktuálně je situace taková, že při výstavbě nesmí dojít k žádnému zásadnímu zdržení, aby se termín stihl. Dle vyjádření příjemce byla podniknuta celá řada kroků, která minimalizuje riziko dalšího zdržení (např. realizace několika desítek kontrolních sond do zdiva rekonstruovaného objektu s cílem vyhodnotit stav a předejít tak

„překvapením“ během stavby). Zároveň se ale průběžně daří realizovat všechny doprovodné akce Centra i přes to, že stavba dosud není dokončená, naplnění indikátorů zaměřených na množství akce a podpořené příjemce proto ohroženo není. V případě Památníku v Letech (financovaného přes program Kultura) se posunulo datum otevření, snížil se tedy požadovaný počet návštěvníků a „měkké“ aktivity (akce pro školy, veřejnost, školení apod.) je nutné zatím realizovat v jiných objektech než v budoucím Památníku.

V případě ostatních projektů a dalších programů nejsou zaznamenána zásadní zdržení a do konce programového období by se vše mělo stihnout.

18. Bylo by vhodné financovat v rámci FM EHP/Norska – za současného nastavení monitoringu a kontroly – i malé komunitní projekty zaměřené na práci s romskou menšinou? (Komunitní projekty jsou projekty s malým rozpočtem a jednorázovými aktivitami umožňující paušální rozpočty).

Z vyjádření oslovených respondentů převažuje u této věci spíše názor, že za současného nastavení monitoringu a kontroly nejsou programy nejvhodnějším řešením pro projekty zaměřené na komunitní práce, a to z několika důvodů:

- pravidla pro hodnocení a monitoring jsou stejná pro projekt za 2 i za 50 mil. Kč – pro malé projekty je tak podstatně náročnější zajistit řízení za adekvátní cenu
- u těchto typů projektů se často jedná o spontánně vzniklé aktivity, které je potřeba realizovat v co nejkratším čase – proces podávání žádosti a proces hodnocení je nicméně u těchto projektů relativně dlouhý (na výsledek se např. čeká i 9 měsíců) a existuje proto vysoké riziko, že v čase schválení už dané aktivity nejsou pro komunitu relevantní
- existují jiné alternativy, ze kterých lze takové projekty hradit – přímo z fondů EHP a Norska jde o Active Citizens Fund určený spíše pro malé neziskové organizace. Experti pak zmiňují, že např. i Nadace Via má relativně jednoduchý způsob, jak tento o podporu tohoto typu komunitních aktivit požádat (viz na odkazu [zde](#)).

Hodně jsme rozvázali programy, co se týče změn, vykazování. Ale nejsem si jistá, že bychom to byli schopni tak zjednodušit, aby to bylo atraktivní i pro ty nejmenší projekty.

Zástupce MF ČR u programu Lidská práva, červenec 2023

Tento program? Výrazně náročnější než jiné grantové prostředky. Jsme nositelem projektu a pak i druhého projektu norských fondů – přímo z Norska, tedy ne přes ČR. Za tu norskou stranu to dělá Innovation Norway – a ta administrace oproti tomuto projektu je desetina.

Příjemce v programu Lidská práva, červenec 2023

5.5 Koherence

19. Byly identifikovány synergické efekty a souvislosti mezi jednotlivými projekty v rámci FM EHP/Norska?

Synergické efekty lze spatřovat například v tom, že si bylo možné vyměnit zkušenosti s realizací projektu na společných setkáních mezi zástupci příjemců se zprostředkovateli, jak to bylo např. u programu Lidská práva. Příklady synergie mezi projekty byly spatřovány u

Lepší by byl program, který by pokryl větší spektrum v ohrožených lokalitách ať už podpora terénních pracovníků, sociální práce, vzdělání. Pro větší dopad by v rámci období a lokality by měla být souběžná pomoc. To fondy neumožňují dělat v rámci jednoho místa a období.

Zástupce Domu zahraniční spolupráce, červenec 2023

institucí, kde byl podpořen více než jeden projekt. Docházelo pak zejména k procesnímu zefektivnění, např. v tom, že byl jeden projektový manažer angažován v několika projektech (a to i napříč programy) nebo že se plánovaly zahraniční cesty ve vzájemné návaznosti a tím se šetřily náklady.

Problém pro synergii byl dle respondentů navázaných na program Vzdělávání v tom, že nebylo možné pomoc koncentrovat na úroveň lokalit (podobně jak např. v KPSVL od MŠMT), obtížně se proto vytvářely synergie mezi jednotlivými projekty podpořenými z jiných programů financovaných z Fondů EHP a Norska a projekty programu Vzdělávání, které byly relativně malé a soustředěné pokaždé na jinou lokalitu.

20. Byly identifikovány synergické efekty a souvislosti aktivit realizovaných v rámci FM EHP/Norska s aktivitami financovanými z jiných veřejných nebo mezinárodních zdrojů? Došlo k duplicitě financování?

Z EHP a Norských fondů je podporovaný také tzv. Active Citizens Fund, jehož prostřednictvím realizuje svoje projekty celá řada organizací, která je podpořena i granty ze zde hodnocených programů. Dle původních představ donorů měl být program Lidská práva zaměřen na větší projekty s důrazem na veřejnou správu a až po diskusi vyplynulo, že se budou podporovat i

Díky tomu jsme dostali kontakt na ASZ a jsme nyní zváni na nějaké schůzky v rámci jejich projektů a toho, co ASZ má na starost. Oni tu komunitu znají, chodí do terénu – pan K. je velmi aktivní pán a díky němu víme, co ASZ dělá.

Zástupce MF ČR u programu Lidská práva, červenec 2023

neziskové organizace, které v případě Česka hrají poměrně významnou úlohu v podobě přebírání úkolů patřících státu.

Díky aktivitě Agentury pro sociální začleňování (ASZ) došlo k propojení s projekty, které má na starosti právě ASZ – zejména pak projekty spadající pod Koordinovaný přístup k sociálnímu vyloučení 2021+.

Z EHP a NF je ještě program, který stojí mimo nás – Active Citizens Fund – a tam se taky dělají romské projekty. Měly bychom mít nějakou synergii, ale nemáme, nevíme o sobě. Mnoho našich příjemců má projekty i odsud - a dozvídáme se to až zpětně.

Zástupce MF ČR u programu Lidská práva, červenec 2023

Určité menší projekty realizuje i Úřad vlády, zejména ve třech případech jsme našli potenciální blízkost k aktivitám financovaným z Fondů EHP a Norska. V první řadě jde o prevenci sociálního vyloučení a komunitní práce („na realizaci neinvestičních projektů podporujících příslušníky romské komunity a obyvatele sociálně vyloučených lokalit s cílem předcházet u nich sociálnímu vyloučení a odstraňovat jeho důsledky“). Dle Zprávy o vyhodnocení dotačních programů Úřadu vlády ČR za rok 2022 bylo za tento rok podpořeno asi 18 projektů za celkem 12.750.000 Kč.

Ve druhém případě jde o program zaměřený na zajištění krajských koordinátorů pro romské záležitosti, do kterého je zapojeno 13 krajů ČR, čímž se naplňuje povinnost zřízení pozice koordinátora ze zákona č. 129/2000 Sb. Za rok 2022 mířilo ze státního rozpočtu na tuto oblast necelých 6 mil. Kč.

Ve třetím případě pak jde o program Podpora terénní práce, který se zaměřuje na financování terénního pracovníka pracujícího s romskou menšinou zejména v malých obcích a tam, kde se nacházejí sociálně vyloučené lokality. V roce 2022 bylo podpořeno 35 projektů za necelých 12 mil. Kč. V tomto případě jde o aktivitu relativně podobnou romským poradcům financovaných z Fondů EHP a Norska. Aktivity podporované z Fondů EHP a Norska však jsou jednodušší (vzdělávací kurzy, studijní cesty apod.), a romský poradce je chápán jako koordinátor na vyšší měřítkové úrovni (správní obvody obcí s rozšířenou působností), nikoliv jako terénní pracovník pro jednu lokalitu. Nejde tedy o duplicitu.

21. Jaké jsou další zdroje podpory, ze kterých lze financovat shodně zaměřené projekty?

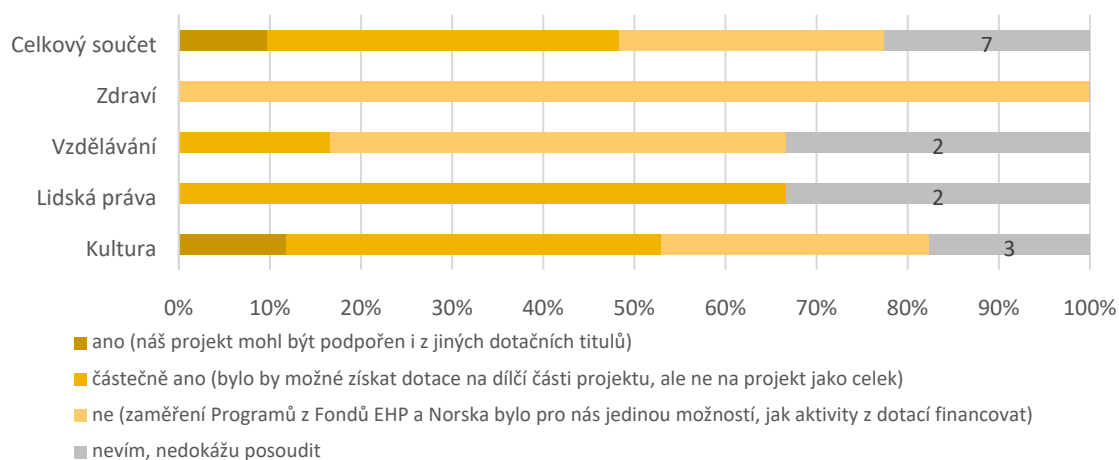
Největší podobnost má výše zmíněna podpora romských poradců s podporou terénních pracovníků v jednotlivých obcích financovaných z dotací Úřadu Vlády. Mimoškolní aktivity v programu Lidská práva a aktivity v programu Vzdělávání se pak podobají aktivitám financovaných z dotací OPZ a OPVVV z programového období 2014-2020, respektive aktivitám z OPZ+ a OP JAK pro programové období 2021-2027. Jde např. o projekty spadající pod KPSVL – koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám (a novější KPSV+, tedy koordinovaný přístup k sociálnímu vyloučení). Pro výzkumné aktivity (podobné těm, které realizuje RILSA v předem definovaném projektu) pak existují alternativy v podobě projektů podpořených z Technologické agentury ČR, kde je ale ve výzvách poměrně výrazná konkurence mezi žadateli, nebo přes některé resortní dotace, případně formou veřejné zakázky pro některou z dalších institucí (např. pro ČSÚ).

V případě programu Kultura se zprostředkovatel ve spolupráci s Ministerstvem kultury specificky zaměřil na to, aby nedocházelo ke zdvojení výzev v návaznosti na Strukturální fondy EU a na dotační programy Ministerstva kultury, kladl se tedy důraz na to, aby k duplicitě podpory nedocházelo. Pokud je součástí aktivit i nějaký kulturní program, je běžné, že na podobné typy aktivit hledají příjemci podporu i u krajů či měst nebo ze strany soukromého sektoru. Obecně tedy platí, že tyto typy aktivit by příjemci byli schopni zajistit i z jiných zdrojů, ale bylo by nutné projekt rozdělit na několik menších (příčemž některé aktivity by šlo zajistit z národních dotací). Jedinou výjimkou je zahraniční cesta, v tom jsou Fondy EHP a Norska relativně unikátní.

V případě programu Vzdělávání se zaměřilo specificky na inkluzi ve třídách, aby nedocházelo k duplikaci s jinými programy. Formální část vzdělávání nesměla být ve volnočasovém sektoru, jinak by to naráželo na program Lidská práva. Za jednoho z nejvýznamnějších konkurentů byl v programu Vzdělávání jmenován i program Erasmus (Erasmus+), neboť jako jeden z mála programů umožňuje zahraniční výměnu zkušeností pro studenty. Za velmi funkční zdroj podpory lze považovat také podporu romským žákům na středních a vysokých školách, kterou realizuje ROMEA; výhodou dle oslovených expertů je, že není zacílená jen na ekonomickou situaci, ale na komplexní podporu.

Zjištění doplňujeme výsledkem z dotazníkového šetření, který výsledky kvantifikuje. Vyplývá z něho, že přibližně 10 % projektů by dle vyjádření samotných příjemců pravděpodobně bylo možné ve stejné podobě financovat i přes jiné dotační tituly, všichni takoví respondenti spadali do programu Kultura. Alespoň zčásti by uvedené aktivity bylo možné podpořit přes jiné dotační tituly asi dle 40 % respondentů z programu Kultura a téměř dle 70 % respondentů z programu Lidská práva. Naopak v případě programů Zdraví a Vzdělávání se většina příjemců klonila k názoru, že by jiné prostředky na podobné aktivity nebylo možné najít.

Graf 8: Odpověď na otázku: Měli jste možnost pro financování vašeho projektu využít i jiný grantový program (národní nebo regionální dotační tituly, Evropské strukturální fondy apod.). Zdroj: dotazníkové šetření (N = 31)

Jaké konkrétní alternativy k programům z Fondů EHP a Norska respondenti v dotazníkovém šetření jmenují? Napříč všemi programy je shodný zdroj financování Operační program Zaměstnanost plus. V oblasti Kultury se také objevovaly finance z MK ČR, OP VVV a municipalit. V oblasti Lidských práv se jednalo financování z MŠMT a Úřadu vlády a Evropského sociálního fondu. U Vzdělávání převažovalo financování z MŠMT, specificky OP JAK. V případě OP JAK dle vyjádření expertů dosud u aktivit, které by měly řešit problematiku sociálního začleňování, dosud nedošlo k vyhlášení výzev, které by směřovaly specificky do neziskového sektoru, ačkoliv programové období začalo už v roce 2021.

Tabulka 2: Přehled dotačních titulů, které respondenti jmenují jako možné alternativy k programům z Fondů EHP a Norska v oblasti romských záležitostí. Zdroj: dotazníkové šetření (N = 10)

Kultura	OPVVV (JAK) – MAP Kulturní Evropa
	Granty na celoroční výstavní program poskytované MK ČR, MŠMT ČR – Podpora integrace příslušníků romské menšiny, OPZ plus, Město, Kraj
	Státní fond kultury
Lidská práva	MŠMT ČR – Podpora integrace romské menšiny
	OPZ, OPZ+, OP VVV, OP JAK
	stipendia pro Romské žáky z MŠMT
	Úřad vlády – Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce
	MSMT - vzdělávání národnostních menšin
	MHMP
Vzdělávání	Active Citizens Fund Nadace Via, Bader Philatropies
	OP Zaměstnanost Plus Specifické výzvy MŠMT a ÚV ČR OP JAK

22. Existuje (veřejně dostupné) srovnání nebo celkové hodnocení dotací/fondů a jejich výsledků určených na romské projekty v ČR?

Hodnocení výsledků jednotlivých programů existuje především na úrovni jednotlivých poskytovatelů. Aktéři zodpovědní za přípravu a realizaci programů na MF ČR se v zásadě shodují v tom, že roztržitost podpory je jedním z důvodů, které komplikují efektivnější poskytování těchto druhů aktivit. V případě národních dotací je kvalita hodnocení různorodá, někde evaluace probíhají ve větším detailu, jinde zase v tolik ne. Píší se každoroční zprávy o zde hodnocených programech, které jsou postupovány Úřadu Vlády. Ten zase ročně vyhodnocuje své dotační programy.

Za důležitý dokument je v tomto ohledu možné považovat Zprávy o stavu romské menšiny vydávané každým rokem také Úřadem Vlády ČR. Tyto zprávy obsahují informace o tom, odkud se aktivity v oblasti romské inkluze financují, a tyto možnosti základním způsobem porovnává. Lze tedy potvrdit, že základní srovnání existuje, nejde však o komplexní vyhodnocení dopadů. Něco takového zde dosud chybí.

Ze strany potenciálních příjemců zaznívá, že přehled o možné podpoře jim pomáhají udržovat různé grantové kalendáře – za relativně přístupné ceny tak získávají přehled o tom, jaké typy podpory pro různé cílové skupiny jsou aktuálně k dispozici.

5.6 Specifické evaluační otázky

23. Je vhodné omezit „inkluzi ve vzdělávání“ pouze na „inkluzi romských dětí“? Pokud ano, proč – pokud ne, proč?

Na toto není mezi oslovenými aktéry jednotný názor. Ze strany zprostředkovatelů programu Vzdělávání zaznívá spíše názor, že cílem je, aby úspěch měly všechny děti nezávisle na tom, z jakého prostředí nebo etnického zázemí jsou. Z toho důvodu by dávalo smysl pojímat prostředky směřující na inkluzi co nejvíce zeširoka a umožnit tak z prostředků podporovat různorodé skupiny dětí. Tento názor převažuje i u oslovených příjemců. Na druhou stranu ale od některých aktérů, kteří se problematice věnují, zaznívá, že v případě takového vymezení mají příjemci někdy tendenci ve větší míře podporovat žáky z ostatních vyloučených skupin a nikoliv přímo Romy – např. proto, že takové řešení je

Nemám zcela jednoznačný názor, zda realizovat vzdělávací programy výlučně pro romské děti. Např. ve strukturálně postižených regionech se ocitají rodiny - pokud jde o socioekonomickou úroveň a ohrožení sociálním vyloučením - ve stejné pozici jako některé romské rodiny s dětmi. Poskytnout podporu např. ve školách pouze romským dětem může zhoršit jejich pozici ve škole a vést k zhoršení postojů z Romům ze strany majoritní společnosti. Zejména ve strukturálně postižených regionech pak dle pedagogických pracovníků dochází k situacím, že romský žák dostane podporu, jeho spolužák, jehož rodina je ve stejné nepříznivé ekonomické situaci podporu nedostane. Zhoršují se opět postoje k romským žákům, kteří pravděpodobně ve vyšší míře předčasně odcházejí ze školy.

Zástupce veřejné sféry se zaměřením na romské záležitosti, srpen 2023

v dané obci politicky průchodnější (nejde ale o zkušenost z programu Vzdělávání, ale z jiných dotačních programů). Z toho důvodu se doporučuje v tomto případě ponechávat určitou alokaci směřující na inkluzi přímo na

projekty, které míří jen do romské komunity. Velkou komplikací tohoto nastavení je ale určování čistě romských účastníků. Navíc toto oddělení může motivovat k dalšímu oddělování romských a „ostatních“ žáků, což není cílem. Z praxe to bohužel někdy skutečně vede k tomu, že se segregace či protiromské

Co se týče inkluze ve vzdělávání, tam je to jasné, to je prostě etnické téma. Etnická segregace, to je diskriminace nejhlubšího zrna. Tam je potřeba ohlídat, aby šly peníze přímo na romské děti. Protože některé školy se občas tváří, že vlastně nemají romské děti a pak čerpají dotace na podporu vzdělávání romských dětí... Je to prostě velké politické téma.

Zástupce neziskového sektoru, srpen 2023

nálady v daném místě ještě zhorší. Přejde nám v tomto ohledu vhodnější nastavit spíše určitou kvótu s minimálním zastoupením romských účastníků (určovat dle rodin, ne podle dětí).

24. Byli Romové přímo zahrnuti do přípravy programů/výzev/analýzy potřeb?

Do přípravy, mimo jiné i v podobě stakeholders consultations, byly zařazeny organizace, které pracují s Romy, v několika případech figurují na těchto pozicích samotní Romové. Byli tam také zástupci Romano Net, což je platforma sdružující romské neziskovky se záměrem prosazování integrační politiky. Z našeho pohledu hodnotíme, že zapojení Romů do přípravy programu bylo dostatečné. Na úrovni výzev již tyto organizace fungovaly jen ve formě podávání připomínek, nemáme v tuto chvíli informace o tom, do jaké míry bylo toto jejich zapojení určující pro nastavení výzev.

25. Byli Romové přímo zahrnuti do hodnocení a výběru projektů?

Do hodnocení v případě žádného ze čtyř hodnocených programů Romové cíleně zapojeni nebyli. Romové ale pak figurovali mezi experty v kontrolních komisích, které probíhají u jednotlivých projektů. Po nástupu těchto romských expertů bylo ze strany některých aktérů zaznamenána signifikantní změna v tom, jakým způsobem je na kontrolách daný člověk ze strany Romské komunity přijímán.

On s námi jezdí na to místo, mají pohovor s tím příjemcem, nastudují dokumentaci – osvědčilo se, že ta osoba je z komunity.

Zástupce MF ČR u programu Lidská práva, červenec 2023

26. V rámci hodnocených projektů nejsou definovány požadavky na udržitelnost. Jsou projekty přesto nastaveny tak, aby projektové aktivity a dosažené výsledky pokračovaly i po ukončení projektu? Ve kterých z financovaných tematických oblastí jsou největší předpoklady pro zajištění kontinuity?

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že většina nebo všechny aktivity budou pokračovat u přibližně poloviny projektů.

Graf 9: Odpověď na otázku: Na základě aktuálních zkušeností s projektem, budou podle Vás projektové aktivity pokračovat i po skončení projektu? Zdroj: dotazníkové šetření (N = 31)

Udržitelnost je třeba spatřovat zejména v tom, do jaké míry jsou zachovány vazby a aktivity

I když byl zpočátku problém se zajištěním osob na pozice romských poradců - odcházeli za lukrativnějšími nabídkami – nakonec se to podařilo. Momentálně tedy máme v projektu 4 místa, genderově vyvážené 2 muže a 2 ženy. Udržitelnost bude na 2 roky z peněz městské části, akorát se u pozic zmenší úvazky na poloviční, zbydou tak dvě půlená místa.

Příjemce z programu Lidská práva, srpen 2023

podporované z projektu. V případě platform podpořených v programu Lidská práva jde o to, zda budou zachovány i po skončení projektu. To se minimálně ve dvou případech podařilo již zaznamenat (ve zbylých případech dosud realizace neskončila). Většinou budou aktivity nahrazeny komunitní prací v daných lokalitách, kterou lze financovat z dalších dotačních titulů – realizace těchto aktivit tak případně na vzniklé platformy, teprve poté se ukáže, zda je tento systém udržitelný nebo bude vhodnější platformy přerušit. Z expertního pohledu vnímáme, že tam, kde existuje velké množství platform (velká města), bude častěji docházet

k ukončení aktivit nově vzniklých platform než tam, kde je platform relativně málo. U romských poradců ze stejného programu je nastaveno 2-2,5 roku na zachování této pozice, podstatné ale je, zda se podaří zajistit prostředky na jejich aktivity. U mimoškolních aktivit z vyjádření příjemců se předpokládá, že minimálně část aktivit se určitě tímto způsobem podaří zajistit, byť třeba s menším rozpočtem. U předdefinovaných projektů je udržitelnost daná na jedné straně existencí Centra s jeho aktivitami a v případě druhého projektu opakovaným sběrem dat v dalších letech. V případě obou projektů ale zaznělo, že dosud nebylo zajištěno financování těchto návazných aktivit. V případě Centra Romů a Sintů a ani Památníku v letech dosud není schválena žádost na financování v dalších letech a v případě výzkumného projektu se aktuálně předpokládá, že si RILSA (Výzkumný ústav) zajistí prostředky vlastní (tj. ve formě dalšího projektu), ačkoliv původně se hovořilo o zafinancování výzkumu ze státního rozpočtu (tato možnost je v současné době málo pravděpodobná).

V případě dvou projektů programu Zdraví se podoba udržitelnosti liší – v případě projektů zaměřeného na informovanost mezi romskou komunitou se podařilo vytvořit informační materiály, e-learningové kurzy i mobilní aplikaci – s distribucí ze strany příjemce se přitom počítá i po skončení projektu. V případě projektu zaměřeného na školení lékařů se udržitelnost podařilo zajistit zařazením školení do vzdělávacího bloku České lékařské komory.

U projektů z programu Kultura byla udržitelnost výstupů projektů nastavena na pět let jen u „tvrdých“ stavebních projektů. U měkkých projektů nastavení udržitelnosti nebylo a s výjimkou několika případů lze hovořit spíše o jednorázových projektech, případně s dlouhodobým dopadem ve chvíli, kdy se podaří zajistit financování z dalších zdrojů. To je v případě této oblasti relativně běžná záležitost, subjekty jsou zvyklé na hledání dalších grantových prostředků, pomocí kterých dané aktivity udrží při životě. V několika případech se podařilo prokázat, že se realizované aktivity prodlouží i do období po projektu, např. ve formě reprízy dané akce (např. vzniklá představení ve spolupráci s divadlem v Brně, které měly úspěch u veřejnosti i u kritiků) nebo v případě projektu AndroMedia pokračování spolupráce s Univerzitou Karlovou (Fakultou sociálních věd) ohledně vzdělávání v oblasti umělecké kritiky. V jiném projektu – Artivismus – byl jednou z aktivit fundraising, díky čemuž se podařilo získat nové partnery zejména z řad malých a středních firem a s tím spojené financování aktivit na další roky.

U programu Vzdělávání hraje roli to, že výstupem jsou vzdělaní učitelé. Lze tedy očekávat, že know-how bude využíváno i po projektu, případně předáváno dál. Jde ale pouze o nijak nezajištěný předpoklad. Dalším výstupem jsou vzniklé metodiky nebo příručky jako např. ta u projektu Elevate Education to E-power.

27. Jaké jsou hlavní faktory ovlivňující udržitelnost výsledků projektů?

Zkušenosti z projektů realizovaných a finančně podporovaných Agenturou pro sociální začleňování naznačují, že potřebná kontinuita realizovaných projektů závisí na změnách politické reprezentace v obcích. Nová reprezentace nemusí sdílet potřebnost projektů ve prospěch Romů v kontextu obav ze ztráty voličů.

Zástupce veřejné sféry se zaměřením na romské záležitosti, srpen 2023

Jmenován je zejména dostatek financí a politická vůle. U projektů zaměřených na práci s určitou skupinou (komunitou, třídou apod.) hraje obrovskou roli kontinuita. Přerušení nějakého vývoje pak vede ke ztrátě získaných výsledků, bohužel v případě programů financovaných z fondů EHP a Norska nebo ze strukturálních fondů je to častý problém, který nelze řešit jinak, než že se najde kontinuální zdroj podpory na úrovni státního rozpočtu. Což je ale poměrně výrazný a politicky třaskavý požadavek.

Na politické vůli jsou velmi výrazně závislé zejména velké projekty, v případě těchto programů jde zejména o předdefinované projekty typu Centrum Romů a Sintů v Praze nebo Památník v Letech. Obě jsou realizované Muzeem romské kultury, státní příspěvkovou organizací, jejíž financování proto stojí na tom, do jaké míry je jeho činnost považovaná ze strany Ministerstva kultury za prioritní. A to se pochopitelně mění i v souvislosti s tím, kdo je v dané době ministrem kultury. Významným posunem byl vznik funkce Vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny a podpora krajských koordinátorů pro romské záležitosti – v jejich případě by ale dle názorů oslovených expertů bylo vhodné je více zapojit do výběru projektů v regionech.

28. Je relevantní podmínka pro realizaci projektu, aby v řízení projektu byl zastoupen Rom?

Na tuto otázku panují relativně různorodé pohledy. Na jedné straně je to považováno za relativně funkční prostředek k tomu, aby se zajistilo, že z projektu skutečně získávají členové romské komunity. O něco častěji tento názor zaznívá od aktérů z programů Lidská práva. Celkově se ale jedná

Jedná se o diskriminační prvek už v průběhu výběrového řízení. A jak to chcete posoudit? Zdá se tak cítí, zda tak vypadá nebo oboje naráz? Velmi problematické.

Příjemce u programu Lidská práva, červenec 2023

asi jen o 19 % respondentů, kteří by s touto podmínkou souhlasilo (26 % nedovede odpovědět a 55 % si myslí, že by to nemělo být podmínkou)

Velká část organizací – a kloní se k tomu i námi osloveni experti - uvádí, že přítomnost Roma v týmu sama o sobě neříká nic o tom, zda projekt míří do romské komunity. Experti, kteří mají zkušenost s nabíráním osob do týmu, doplňují, že by rádi přivítali mezi členy týmu Romy, nicméně se to nedaří v takové míře, jak by si představovali. Jedním z důvodů je podle nich např. výrazné pracovní vytížení v neziskovém sektoru, které tak láká jen relativně úzkou

Romské kolegy zapojujeme do naší činnosti dlouhodobě a považujeme to za příklad dobré praxe, který by měl být součástí všech projektů zaměřených na romskou komunitu. Nemusí se ale jednat nutně o pozici v řízení projektu (management, projektové řízení, finanční řízení), ale spíš terénní pracovník, komunitní pracovník, peer-konzultant apod.

Příjemce u programu Lidská práva, červenec 2023

Velká část organizací – a kloní se k tomu i námi osloveni experti - uvádí, že přítomnost Roma v týmu sama o sobě neříká nic o tom, zda projekt míří do romské komunity. Experti, kteří mají zkušenost s nabíráním osob do týmu, doplňují, že by rádi přivítali mezi členy týmu Romy, nicméně se to nedaří v takové míře, jak by si představovali. Jedním z důvodů je podle nich např. výrazné pracovní vytížení v neziskovém sektoru, které tak láká jen relativně úzkou skupinu lidí i mezi většinovou populací („srdcaři“). Navíc koncept romství a přijetí romskou komunitou není založen jen na etnické rovině. Někteří neromští členové organizací jsou tak mezi Romy přijímáni téměř jako členové komunity, pokud si

Neviděla bych to jako diskriminační nebo že by to mohlo způsobovat problémy organizacím – ve většině organizací jsou i v týmu částečně Romové – jako že nemusí být na vedoucí pozici.

Zástupce MF ČR u programu Lidská práva, červenec 2023

Toto by bylo na esej. Na jedné straně stojí zdvižený prst v podobě „O nás, bez nás“, na druhé straně je místně nereálné najít schopného pracovníka do řízení projektu. My jsme složení realizačního týmu volili podle kompetencí.

Příjemce u programu Kultura, červenec 2023

vybudují určitou míru důvěry. V případě programu Zdraví se pak tato podmínka ukazuje jako ještě méně reálná vzhledem k velmi nízkému zastoupení Romů ve zdravotnictví. Podobně je nízké zastoupení Romů také ve výzkumné oblasti. Z pohledu administrátora je to pak složitá podmínka: jak postupovat, když Rom tým v průběhu projektu opustí nebo nehraje aktivní roli? V praxi by to tak limitovalo projekty. Spíše než požadavek, aby byl členem projektového týmu Rom, je účelné např., aby byl v týmu přítomen nějaký mediátor z romské komunity, tzn. člověk, který se prokazatelně v komunitě dlouhodobě pohybuje a je jí nějak přijímán – nemusí jít ale nutně o Roma.

6 Závěry a doporučení

6.1 Relevance

Z hlediska relevance lze u programů zaměřených na romské záležitosti (romskou inkluzi) hovořit o poměrně pozitivní zkušenosti. Potřeby, které byly hodnocenými projekty podporovány, lze považovat v kontextu toho, jakým způsobem směřovala podpora do romské komunity doposud, za vhodné definované a odpovídající tomu, co příjemci považují za důležité.

U této oblasti je ze strany řady oslovených aktérů zdůrazňován fakt, že donoři Fondů EHP a Norska přinesli do Česka řadu témat, která u nás doposud byla řešena spíše okrajově. Hovoříme zejména o otázce diskriminace, empowermentu, rozvoji výzkumu a sběru dat v romské komunitě či důraz na aktivnější roli obcí a veřejné správy a samosprávy obecně. Lze považovat za dobré, že čeští zprostředkovatelé – ačkoliv některé věci viděli jinak, než donoři navrhovali – se snažili požadavkům vycházet vstříc. Výsledkem je určitý kompromis, který na jedné straně daná témata posouvá, ale na straně druhé se alespoň částečně snaží navázat na praxi, která zde doposud fungovala; příkladem je zapojování aktérů zejména z řad neziskového sektoru. Díky programu byly podpořeny také významné investiční akce, které posilují postavení romské kultury a romské historie v české společnosti.

Oslovení respondenti hodnotí pozitivně způsob přípravy a způsob zapojení relevantních aktérů do přípravy. Klíčovou roli zde sehrál Odbor lidských práv a ochrany menšin na Úřadu vlády, který při přípravě Programu Lidská práva zohledňoval provázanost programu se Strategii romské integrace.

Ze šetření vyplynulo, že někteří aktéři stále vidí prostor ke zlepšování; například ve větším důrazu na inovativnost řešení u některých aktivit, provázanost výzev s původními záměry nebo obecně v administrativním nastavení dotace, které je určeno spíše pro zkušenější aktéry. Otázkou je také to, zda do budoucna nevytvořit jeden program anebo nadále rozdělovat podporu romských záležitostí do jednotlivých programů. Ze šetření vyplynul výsledek, že není podstatné, do kolika programů je záležitost rozdělena, ale spíše zajištění, aby prostředky v daných programech skutečně směřovaly na romskou populaci. Určitou výjimkou je v tomto kultura, kde bylo naopak pozitivně hodnoceno, že podpora romské kultury je v tomto smyslu inkluzivně zahrnuta do podpory kultury všeobecně, a není potřeba ji v tomto ohledu vyčleňovat. V případě Vzdělávání také převažuje názor, aby se prostředky na romské žáky specificky nevyčleňovaly, ale aby se na druhou stranu zajistilo, že romští žáci dostávají podporu, která je adekvátní vůči jejich zastoupení v dané lokalitě.

6.2 Efektivnost

Z šetření, která jsme měli možnost realizovat, vyplývá, že u většiny projektů dochází k naplňování stanovených výstupů i cílů. V některých případech se podařilo realizovat zcela nové aktivity a dosáhnout nových poznatků, v jiných případech bylo možné navázat na předchozí aktivity a tím posílit jejich kvalitu.

I přesto, že u většiny programů hovoří zprostředkovatel o menším než očekávaném zájmu, daří se na základě předběžného pohledu na výsledky naplňovat stanovené cílové hodnoty indikátorů. To je ale do velké míry dáno tím, že např. v programech Lidská práva a Kultura byly očekávané výsledky poměrně výrazně podceněny. I s menším než původně očekávaným počtem projektů u programů

Lidská práva, Vzdělávání nebo Zdraví se nicméně daří indikátory naplňovat. Nejistota je spojena např. s návštěvností kulturních památek – dosavadní data jsou ovlivněna zejména tím, že řada památek dosud není zpřístupněná a celkové hodnoty návštěvnosti jsou proto nízké. Roli hraje i pandemická situace v letech 2020 a 2021, u některých průběžných hodnot zveřejněných za danou dobu je návštěvnost menší než v době nastavování indikátorů v předchozích letech. Předpokládáme nicméně, že po dokončení všech projektů dojde k předpokládanému naplnění těchto ukazatelů. Faktem ale je, že celková návštěvnost památek nejspíše nebude tak výrazná, jak se předpokládalo, neboť nastavení těchto indikátorů bylo kumulativní (součty za několik let implementace) a vznikalo v době významného ekonomického růstu – na rozdíl od ostatních indikátorů byla v tomto případě data spíše přeceněna.

Za poznatky, které byly díky projektům získány nebo potvrzeny, lze považovat např. důležitost a roli sdružování do platforem, která se např. v kultuře ukázala zejména po pandemii, poznatky v oblasti fundraisingu anebo zkušenosti s bilaterální spoluprací.

6.3 Účinnost

Ze strany podpořených příjemců byla formulována informace o tom, že množství prostředků bylo adekvátní, a i přes inflační tlak se podařilo kvalitu aktivit zachovat. Při sestavování rozpočtu na obdobné projekty v budoucnu by příjemci více směřovali prostředky do lidí, tj. expertů, lektorů a managementu projektu, a méně do režijních nákladů, které se v řadě případů daly hradit z jiných zdrojů díky fungující spolupráci (např. zajištění prostor, spojení zahraničních cest pro více projektů jedné organizace apod.).

Zpoždění některých aktivit nastalo, nebylo ale zásadní. Pouze v jednom případě velkého předem definovaného projektu Centra Romů a Sintů bylo nutné udělit výjimku a umožnit dokončení stavebních činností až v listopadu 2024.

Jak již bylo řečeno výše, ačkoliv se programové výsledky nejspíše podaří naplnit, množství příjemců zejména v programech Lidská práva, Vzdělávání nebo Zdraví bylo nižší, než se předpokládalo. Za hlavní důvod nižšího zájmu lze považovat na jedné straně relativní náročnost při přípravě žádostí, kterou potvrdili i odborníci z řad neziskového sektoru dlouhodobě se věnující grantovým aktivitám v oblasti lidských práv. V praxi se příprava žádosti poměrně dost odlišuje od žádostí, s nimiž mají zdejší organizace zkušenost z jiných grantových schémat, stejně tak příprava rozpočtu. Další prvkem náročným na přípravu je zajištění zahraničního partnera – nejde jen o jeho vyhledání (těchto zahraničních partnerů je také jen omezené množství, navíc někteří nemusí mít s přechozí zahraniční spoluprací dobré zkušenosti, když např. necítí, že by i jejich strana něco získala), ale také o administrativní zajištění (ve většině případů veškerou administrativu zajišťuje česká strana). Jakmile se ale podařilo bilaterální spolupráci vytvořit, je v podstatě vždy hodnocena příjemci jako přínosná.

Obecně lze tedy říci, že hodnocené programy jsou určeny spíše pro větší organizace, tj. takové, které mají dostatečnou praxi a dostatečné kapacity takové programy vytvořit a řídit. To souvisí i s otázkou, zda by se za současných podmínek dalo z hodnocených programů podporovat malé komunitní projekty. Na základě toho, co nám říkají experti a oslovení příjemci, jsme toho názoru, že spíše ne, neboť komunitní projekty vyžadují zejména jednoduchost a časovou flexibilitu (často totiž vnikají spontánně v komunitě, při dlouhém čekání na schválení se může stát, že později již nastavené aktivity nebudou v dané komunitě relevantní). Tzv. „capacity building“ lze spatřovat zejména u projektů, kde

docházelo ke sdružování větších a menších organizací – v několika případech lze tedy tento jev zaznamenat, nelze jej ale považovat za systematický dopad programů.

6.4 Koherence

Synergie mezi projekty byly zaznamenány spíše na procesní úrovni, tj. když byla podpořena stejná organizace více projekty. Docházelo pak např. k tomu, že byl jeden projektový manažer nebo že se plánovaly zahraniční cesty ve vzájemné návaznosti a tím se šetřily náklady. Problém pro synergií byl dle respondentů navázaných na program Vzdělávání v tom, že nebylo možné pomoc z Fondů EHP a Norska koncentrovat na úroveň lokalit (podobně jak např. v KPSVL od MŠMT), obtížně se proto vytvářely synergie mezi jednotlivými projekty z ostatních programů a projekty programu Vzdělávání, které byly relativně malé a soustředěné pokaždé na jinou lokalitu.

Co se týče návaznosti na další programy, nejvíce podobností lze spatřovat např. u tzv. Active Citizens Fund, prostřednictvím kterého svoje projekty realizuje řada organizací podpořená i z hodnocených programů. Další spíše menší projekty realizuje Úřad vlády, zaměřuje se na financování terénních pracovníků, komunitní projekty nebo zajišťuje krajské koordinátory pro romské záležitosti. U poslední zmíněné aktivity vidíme potenciál pro větší zapojení těchto krajských koordinátorů při vyhledávání vhodných regionálních projektů, což dosud – dle informací od expertů – nebylo dostatečně aplikováno.

Existuje několik dalších dotačních titulů, přes které lze hradit aktivity podpořených příjemců, ve většině případů jde o obecněji laděné aktivity zaměřené na témata jako sociální vyloučení či kultura. Programy podpořené z fondů EHP a Norska ale umožňují svým nastavením realizovat relativně komplexní aktivity, které by nebylo možné z jiných titulů ve stejném čase financovat nebo by bylo možné podpořit jen část aktivit (respektive by bylo nutno aktivity rozdělit do několika menších projektů).

6.5 Specifická témata

Do přípravy programu byly zahrnutí Romové např. prostřednictvím platformy RomanoNet či přímo přes některé neziskové organizace. Při přípravě výzev mohli zástupci některých těchto organizací hrát roli připomínkových. Zda se ale skutečně Romové do této aktivity zapojili, nemůžeme potvrdit. Dobrá praxe se ukázala při zapojení Romů do kontrolních mechanismů – při věcných kontrolách u projektů byli Romové zastoupeni v řadách expertů a ukázalo se, že měli díky tomu otevřenější přijetí přímo v romských komunitách, mohli tak získávat relevantní informace o průběhu projektu přímo od cílových skupin.

Z dalších šetření, které byly součástí této evaluace, vyplynulo několik poznatků k tomu, do jaké míry se snažit o to, aby podpora prokazatelně mířila přímo do romské komunity. Zejména u vzdělávání je dle oslovených expertů potřeba prokázat, že prostředky směřující na inkluzi míří prokazatelně k žákům z romských rodin, a to i přesto, že je zde určitý problém etické identifikace romských žáků.

Naopak oslovení aktéři nedoporučují dávat podmínku mít Roma v projektovém týmu. Problém je zprv s určením toho, kdo je a není Rom, za druhé s tím, co se stane, když takový člověk tým v průběhu projektu opustí, a za třetí fakt, že být Romem ještě neznamená, že je v dané komunitě přijímán. Řešit

se toto dá např. tím, aby byl v týmu přítomen nějaký mediátor z romské komunity, tzn. člověk, který se prokazatelně v komunitě dlouhodobě pohybuje a je jí nějak přijímán – nemusí jít ale nutně o Roma.

Co se týče udržitelnosti, většina příjemců uvádí, že se daří většinu nebo část aktivit zajistit i po skončení projektů, ačkoliv to není povinností. Za klíčové faktory pro udržitelnost je jmenován zejména dostatek financí z dalších projektů a politická vůle. U projektů zaměřených na práci s určitou skupinou (komunitou, třídou apod.) hraje obrovskou roli kontinuita. Přerušení nějakého vývoje pak vede ke ztrátě získaných výsledků, bohužel v případě programů financovaných z fondů EHP a Norska nebo ze Strukturálních fondů je to častý problém, který nelze řešit jinak, než že se najde kontinuální zdroj podpory na úrovni státního rozpočtu. Což je ale poměrně výrazný a politicky třaskavý požadavek. Na úrovni jednotlivých projektů byla zaznamenána dobrá praxe vedoucí k udržitelnosti, např. dobré výsledky fundraisingu mezi malými a středními firmami, zavedení vzdělávacích kurzů do nabídky České lékařské komory či nastavení dlouhodobé spolupráce s dalšími kulturními institucemi při přípravě různých akcí a festivalů. Je ale potřeba si uvědomit, že většina zde podpořených aktivit stojí na neziskových organizacích, jejichž činnost probíhá formou projektů – bez projektů nejsou prostředky. Nelze tedy od výsledků programů očekávat nějaké zásadní změny v tomto schématu.

7 Zpracování hlavních závěrů a doporučení do follow-up table

<i>Závěr</i>	<i>Doporučení</i>	<i>Adresát doporučení</i>	<i>Reakce adresáta na doporučení</i>	<i>Termín pro splnění doporučení</i>
<p>Ze šetření vyplynulo, že i přes relativně dobře definované potřeby a podporované aktivity v hodnocených programech zaměřených na romské záležitosti vidí někteří aktéři prostor pro větší podporu zejména inovativních přístupů. Pojem inovativní projekt lze přitom chápat ve dvou pojetích: inovativní téma (téma dosud příliš v ČR neřešené, např. aktivity cíleně směřující na boj s diskriminací, posilování romské kulturní scény, posilování role samotných organizací a vytváření skutečně funkčního partnerství s veřejnou správou) a inovativní metody (práce s cílovou skupinou za použití metod, které u nás nejsou běžně realizované).</p>	<p>Při výběru podporovaných aktivit u budoucích programů podobného typu doporučujeme část prostředků směřovat i na inovativní přístupy. V praxi lze toto učinit např. tím, že určitá část prostředků bude specificky určena na „sociálně-inovační“ aktivity, které budou muset prokázat, že jsou na jedné straně inovativní, ale zároveň že vychází z určité znalostní základny, na které lze stavět (z mezinárodních výzkumů, analýz, evaluací, ale třeba i z předchozí praxe v lokalitě). Částečně se lze inspirovat např. tím, jak sociálně-inovační projekty realizuje MPSV v rámci OPZ a OPZ+, tj. s využitím Human Centered Design a s tzv. inkubační fází – tj. obdobím na začátku projektu, kdy dochází k nastavování přesné podoby</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; Úřad vlády ČR</p>		

	projektu na základě probíhajícího výzkumu.	
<p>Za jeden z klíčových směrů, kterým se podpora musí dle oslovených aktérů dále ubírat, je výzkum a sběr dat o stavu romské menšiny a jejich charakteristikách včetně zajištění transparentnosti a komunitní angažovanosti. Dle názoru oslovených respondentů ale ve skutečnosti nejde ani tak o nedostatek dat, jako spíše o neexistenci vzájemné provázanosti a dostupnosti těchto dat.</p>	<p>V tomto ohledu se doporučuje i nadále část alokace směřující na romské záležitosti směřovat na dlouhodobý výzkum v této oblasti. Na jedné straně realizovat další kola sběru dat v nastaveném výzkumu realizovaného Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí a dalšími institucemi, které na výzkum navážou, na straně druhé se ale zaměřit i na to, aby došlo k propojení již existujících výzkumů v závislosti na kvalitě a porovnatelnosti dat a při zachování jejich historického kontextu, v němž byl výzkum realizován, např. jednou z možností je založení specializovaného centra pro výzkum. Nemělo by ale jít o instituci, která bude realizovat nové výzkumy, ale spíše propojovat ty stávající, získávat data z existujících výzkumů a vytvářet mapu výzkumů, tj. upozorňovat na ta místa, kde data chybí (a to jak z hlediska tematického, tak z hlediska geografického).</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; Úřad vlády ČR</p>
<p>V případě kultury se ukázalo jako vhodné to, že romská kultura není vyčleňovaná z kultury obecné. To má pozitivní dopad jednak na chápání romské kultury jako součásti kulturního dědictví v ČR a nikoliv jako specifického segmentu, který je nutné</p>	<p>I nadále romskou kulturu podporovat způsobem, jakým byl aplikován v programu Kultura.</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; Další aktéři v</p>

<p>vyčleňovat. Zároveň bylo možné podpořit relativně nové spektrum aktérů, kteří z dřívějších programů směřujících na romskou kulturu podporování nebyli.</p>		<p>programu Kultura; Ministerstvo kultury ČR, Příjemci dotačních titulů v oblasti kultury.</p>
<p>Co se týče rozdělení podpory do více programů, oslovení aktéři to nepovažují za zásadní problém, spíše než počet programů hraje roli to, do jaké míry jsou prostředky v daných programech specificky vyčleněny na Romy.</p>	<p>S výjimkou kultury, kde se ukazuje jako vhodnější prostředky speciálně na romskou kulturu nevyčleňovat, doporučujeme v jiných oblastech zajistit, aby alespoň určitá část prostředků byla prokazatelně nasměrovaná k cílovým skupinám z řad Romů. Neznamená to nutně, že musí být projekty směřující na Romy odděleny od ostatních projektů, ale spíše nastavit podmínky grantů tak, aby bylo možné minimálně v rámci programu říci, jak velká část alokace zamířila přímo do romské komunity.</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; všichni budoucí zprostředkovatelé</p>
<p>U vzdělávacích aktivit probíhá diskuse nad tím, do jaké míry prostředky na inkluzi směřovat obecně k sociálně vyloučeným osobám a do jaké míry prostředky směřovat přímo do romské komunity. Není zde jednotný pohled, nicméně aktéři se shodují v tom, že minimálně část prostředků je nutné přímo na romské žáky směřovat.</p>	<p>Doporučujeme zajistit, aby minimálně část alokace směřující na oblast inkluze (nejen v rámci Fondů EHP a Norska) prokazatelně mířila do romské komunity. Zároveň je nutné si dát pozor, aby takové aktivity nevedly k další segregaci či zvýšení protiromských nálad. Považujeme proto za vhodné podporovat v rámci jednoho projektu vždy romské i neromské žáky (v případě, že jsou obě skupiny přítomny v dané lokalitě), ale</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR Regionální instituce, samospráva v regionech</p>

	<p>toto rozdělení brát s přihlédnutím k reálnému stavu v dané lokalitě (podíl romských žáků na celkovém počtu sociálně vyloučených).</p> <p>Jinými slovy, doporučení zdůrazňuje to, aby projekty a vždy reflektovaly skutečné důvody, které v dané lokalitě způsobují ohrožení sociální vyloučením. V těchto lokalitách by se inkluzivní projekty neměly realizovat v podobě, že budou podporovat jen určitou skupinu ohroženou sociálním vyloučením a naopak jinou – v dané lokalitě přítomnou – podporovat nebudou (tzv. cherry picking, kde investujeme jen do těch skupin, u kterých je to jednodušší).</p>	
<p>Příprava mezinárodní spolupráce mezi příjemci dotace (nebo školami v roli partnera) z Česka na jedné straně a školami z donorských států se ukazuje jako poměrně náročná záležitost zejména pro školy, které s něčím takovým začínají. Přidaná hodnota takové spolupráce se ale u projektů ukazuje jako vysoká.</p>	<p>Doporučujeme vhodným způsobem propagovat dobrou praxi spolupráce s školami z donorských zemí zejména u škol s vyšším podílem segregovaných žáků. Umožnit „zkušenějším“ školám plnit roli mentorů pro školy, které s takovou spoluprací teprve začínají. Zároveň pomoci školám definovat svoji přidanou hodnotu, kterou mohou se zahraničním sdílet, aby i partnerské školy v zahraniční na spolupráci získávaly.</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; Dům zahraniční spolupráce; Vzdělávací instituce z donorské země</p>
<p>Nejednotný pohled panuje také u podmínky,</p>	<p>Z vyjádření oslovených aktérů vyplývá, že</p>	<p>Centrum pro</p>

<p>aby byl Rom ve vedení projektového týmu. Ze zkušeností oslovených aktérů nicméně lze navrhnout následující doporučení.</p>	<p>stanovit takovou podmínku naráží na řadu praktických a etických omezení (definice Roma, jeho pozice, co se stane po odchodu takového člověka z týmu apod.). Pokud by tedy byl zájem posílit zapojení Romů do daných projektů, považujeme za vhodnější, aby byl součástí projektových týmů pro předem vybrané typy projektových aktivit člověk na pozici mediátora z romské komunity, který se prokazatelně v takové komunitě pohybuje a bude zajišťovat přenos projektových výstupů do této komunity (ve formě konkrétních aktivit). Ne vždy totiž takový člověk musí být Rom.</p>	<p>zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace;</p>
<p>Za tematicky významné téma do budoucna je mnohými oslovenými aktéry považováno zařazení tématu romské kultury a historie do vzdělávacích plánů. Programy Fondů EHP a Norska zde mohou hrát spíše jen podpůrnou roli, i ta ale může být významná pro to, aby byla tato záležitost – ležících zejména na bedrech MŠMT – vyřešena vhodně.</p>	<p>Doporučujeme do programů z Fondů EHP a Norska zařadit i aktivity, které výuku romské historie a kultury na školách posilují – např. maximálním využitím nově zpřístupněných institucí (Lety u Písku, Centrum Romů a Sintů, Pětipsy...) v podobě vzdělávacích programů pro školy, tvorbou podpůrných materiálů do škol nebo zvyšováním kvalifikace učitelského sboru.</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy</p>
<p>Ze šetření vyplynula potřeba většího zapojení krajských koordinátorů pro romské záležitosti do přípravy, výběru či realizace projektů. Při diskusi s jedním z krajských koordinátorů vyplynulo, že v případě, že pokud by byl do</p>	<p>Doporučujeme do budoucna ve větší míře zařadit tyto koordinátory zejména při výběru či doporučování vhodných regionálních projektů. Ukazuje se totiž, že v některých</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace;</p>

<p>výběru projektů zařazen minimálně ve formě doporučujících stanovisek, předem by dokázal upozornil na rizika spojená s některými osobami, které se o projekt uchází. Bylo by tak možné takové situaci předejít. Na krajské koordinátory pro romské záležitosti se příjemci projektů často obracují až v průběhu realizace, kdy potřebují pomoci se zajištěním účasti škol nebo dalších subjektů, zejména v případech, kdy mu tito účastníci chybí pro splnění bagatelní podpory.</p>	<p>případech by bylo možné předejít problémům, které se při realizaci některých projektů objevují. Zapojení krajských koordinátorů pro romské záležitosti přitom není nutné chápat jen na úrovni výběru projektů; krajský koordinátor může příjemcům pomáhat s výběrem spolupracujících partnerů či zahraničních institucí.</p>	<p>Úřad vlády ČR</p>
<p>Příklad dobré praxe u jednoho z projektů se ukázal s aktivitou zaměřenou na fundraising. Pokud chce český stát dlouhodobě zvyšovat zapojování dalších aktérů do financování romských záležitostí, ukazuje se jako smysluplné organizace podporovat ve fundraisingu.</p>	<p>Doporučujeme klást větší důraz na aktivity fundraisingu v podporovaných organizacích. Není přitom nutné zůstávat jen u kultury, ale smysl má toto téma řešit i v dalších oblastech a u dalších institucí. Výhodou je, že prostředky nasměřované do podpory fundraisingu se obvykle v mnohem větší míře vrátí díky tomu, že se podaří vytvořit dlouhodobá partnerství mezi neziskovými organizacemi a soukromou sférou. Zafinancovat si člověka určeného na fundraising je přitom pro řadu organizací z prostředků, které jsou organizacím dlouhodobě k dispozici, nerealistické.</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; Úřad vlády ČR</p>
<p>U projektů zaměřených např. na vzdělávání se osvědčilo, že bylo možné podpořit relativně</p>	<p>Doporučujeme se i nadále držet této praxe a umožňovat z Fondů EHP a Norska</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc:</p>

<p>široké množství aktivit mimo jiné směřující i přímo do rodin (nejen na žáky).</p>	<p>podporovat projekty, které realizují relativně široké spektrum aktivit a tuto praxi v maximální míře využívat i u dalších aktivit.</p>	<p>Oddělení přípravy a koordinace;</p>
<p>U podpory komunitní práce se ukázalo, že současné nastavení hodnocených programů z EHP a Norska spíše není vhodné pro podporu malých komunitních projektů z důvodu relativní vyšší náročnosti a delšímu procesu hodnocení. Na takové aktivity jsou v současné době vhodnější spíše jiné dotační programy.</p>	<p>U komunitní práce přesto doporučujeme v návaznosti na první doporučení umožnit prostor pro odzkoušení inovativních přístupů k řešení. Tzn. umožnit komunitní práci podporovat přes sociálně-inovační aktivity, v nichž bude kladen důraz na dosud v české praxi neodzkoušené přístupy, a to včetně jakési inkubační fáze – tedy fáze, kdy bude takový projekt ve své první fázi teprve rozpracováván do konkrétní podoby – podobně jako u sociálně-inovačních projektů OPZ a OPZ+.</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace; Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR</p>
<p>S diskuse s aktéry vyplynulo několik drobných návrhů spíše procesního rázu, neboť v určitých ohledech jsou programy EHP a Norska považovány za administrativně náročnější než jiné.</p>	<p>Doporučujeme se na procesní rovině inspirovat na jedné straně jinými programy podporovanými z Fondů EHP a Norska (tj. mimo ty, jimž je zprostředkovatelem český stát, např. Active Citizen Fund) a na straně druhé aktivitami podporovanými ze strukturálních fondů směřujících na sociální začleňování (např. v OPZ+), a to z důvodu zjednodušení některých procesních věcí. Konkrétně jde např. o sjednocení podoby žádostí mezi jednotlivými programy či tvorby rozpočtu směrem k praxi, kterou příjemci</p>	<p>Centrum pro zahraniční pomoc: Oddělení přípravy a koordinace;</p>

---

znají např. z fondů EU, nutnost dokládat
faktury jen nad určitou výši, zprávy
kontrolovat jen ve formě náhodně
vybraného vzorku, zmírnit kritéria, u kterých
aktivit se musí odevzdávat prezenční listina
apod.

---

8 Elaboration of main conclusions and recommendations into a follow-up table

<i>Conclusion</i>	<i>Recommendation</i>	<i>Addressee of the recommendation</i>	<i>Addressee's response to a recommendation</i>	<i>Deadline for compliance with recommendation</i>
<p>The survey showed that despite relatively well-defined needs and supported activities in the evaluated programmes focused on Roma inclusion, some actors see room for greater support, especially for innovative approaches. The term innovative project can be understood in two concepts: an innovative topic (a topic that has not yet been addressed much in the Czech Republic, e.g. activities aimed at combating discrimination, strengthening the Roma cultural scene, strengthening the role of the organizations themselves and creating a truly functional partnership with public administration) and</p>	<p>When selecting supported activities for future programmes of a similar type, we recommend allocating part of the funds also to innovative approaches as well. In practice, this can be done, for example, by specifically earmarking a certain part of the funds for "social-innovation" activities, which will have to prove that they are innovative on the one hand, but at the same time that they are based on a certain knowledge base on which to build (international research, analyses, evaluations, but also from previous practice in the locality). It is partly possible to be inspired, for example, by how the</p>	<p>Centre for Foreign Assistance: Preparation and Coordination Unit; Office of the Government of the Czech Republic</p>		

innovative methods (working with a target group using methods that are not commonly implemented in our country).

Ministry of Labour and Social Affairs implements social-innovation projects within the OP Employment and OP Employment+, i.e. with the use of Human Centred Design and with the so-called incubation phase – i.e. the period at the beginning of the project when the exact form of the project is set on the basis of ongoing research.

According to the addressed actors, one of the key directions in which support must continue to be pursued is research and data collection on the state of the Roma minority and its characteristics while ensuring transparency and community engagement in data collection. In the opinion of the respondents, however, it is not so much a lack of data, but rather a lack of interdependence, availability and continuity of these data.

In this regard, it is recommended that part of the allocation for Roma inclusion continue to be directed to long-term research in this area. On the one hand, to implement further rounds of data collection in the set research carried out by the Research Institute of Labour and Social Affairs and also by another follow-up studies from different institutions, but on the other hand, to focus on interconnecting existing research while recognizing historical context and comparable level and quality of the data. E.g., one of the options is to establish a specialized research centre. However, it should not be an institution that will carry out new research, but rather connect existing ones, retrieve data from completed studies and create a research

Centre for Foreign Assistance:
Preparation and Coordination Unit;
Office of the Government of the Czech Republic

	<p>map, i.e., draw attention to those places where data are missing (both from the thematic and geographical point of view) and making recommendations for prioritizing research investment.</p>	
<p>In the case of culture, it proved appropriate that Roma culture is not excluded from general culture. This has a positive impact on the understanding of Roma culture as part of the cultural heritage in the Czech Republic and not as a specific segment that needs to be singled out. At the same time, it was possible to support a relatively new spectrum of actors who had not been supported by previous programmes focusing on Roma culture.</p>	<p>Continue to support Roma culture in the way it was applied in the Culture Programme.</p>	<p>Centre for Foreign Assistance: Preparation and Coordination Unit; Other actors in the Culture Programme; Ministry of Culture of the Czech Republic, Recipients of subsidies in the field of culture.</p>
<p>As far as the distribution of support into several programmes is concerned, the actors addressed do not consider this to be a major problem, rather than the number of programmes, the extent to which the funds in the programmes are specifically allocated to Roma plays a role.</p>	<p>Apart from culture, where it seems more appropriate not to allocate funds specifically to Roma culture, we recommend in other areas to ensure that at least a certain part of the funds is demonstrably directed towards Roma target groups. This does not necessarily mean that projects aimed at Roma must be separated from other projects, but rather that the conditions for grants can be set up in such a way that it is possible, at least within the programme, to say how</p>	<p>Centre for Foreign Assistance: Preparation and Coordination Unit; all future intermediaries</p>

	<p>much of the allocation went directly to the Roma community.</p>	
<p>In the case of educational activities, there is a discussion on the extent to which funds for inclusion should be directed to socially excluded people in general and to what extent funds should be directed directly to the Roma community. There is no unified view here, but the actors agree that at least part of the funds must be directed directly to Roma pupils.</p>	<p>We recommend ensuring that at least part of the allocation directed to inclusion (not only within the EEA and Norway Grants) demonstrably goes to the Roma community. At the same time, care must be taken that such activities do not lead to further segregation or an increase in anti-Romani sentiment. We therefore consider it appropriate to always support Roma and non-Roma pupils within the same project (if both groups are available in the locality), but to take this division into account the real situation in the given locality (the share of Roma pupils in the total number of socially excluded). In other words, the recommendation emphasizes that projects always take into account the real reasons for social exclusion and their importance in a given place. Inclusive projects implemented by recipients in those places should not support only certain groups at risk and not address others (cherry picking) that need to be addressed in that location.</p>	<p>Centre for Foreign Assistance: Preparation and Coordination Unit; Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic Regional institutions, self-government in regions</p>
<p>The preparation of international cooperation between grants recipients (or schools in a role</p>	<p>We recommend appropriate promotion of good practice of cooperation with Donor</p>	<p>Centre for Foreign Assistance:</p>

of a project partner) from Czechia and schools from Donor states (on the topic of Roma inclusion is proving to be a rather demanding matter, especially for schools that are starting out with something like this. However, the added value of such cooperation is proving to be high.

State schools, especially for schools with a higher proportion of segregated pupils. To enable "more experienced" schools to fulfil the role of mentors for schools that are just starting out with such cooperation. At the same time, to help schools define their added value, which they can share with foreign countries, so that partner schools abroad also gain from cooperation.

Preparation and
Coordination Unit;
Centre for
International
Cooperation in
Education
Educational
institutions from the
donor country

There is also a divided view of the condition that a Roma person should be part of the project management (to be one of the leaders of the project). However, the following recommendations can be proposed from the experience of the addressed actors.

It follows from the statements of the addressed actors that setting such a condition faces a number of practical and ethical limitations (the definition of a Roma, his/her position, what happens after such a person leaves the team, etc.). Therefore, if there is an interest in strengthening the involvement of Roma people in the given projects, we consider it more appropriate for the project teams for pre-selected types of project activities to include a person in the position of a mediator from the Roma community, who demonstrably moves in such a community and will ensure the transfer of project outputs to this community (in the form of specific activities). Such a person does not

Centre for Foreign
Assistance:
Preparation and
Coordination Unit

<p>The inclusion of the topic of Romani culture and history in educational plans is considered by many of the actors to be a thematically important topic for the future. The EEA and Norway Grants programmes can only play a supporting role here, but even this may be important for this matter – which lies mainly on the shoulders of the Ministry of Education, Youth and Sports – to be resolved appropriately.</p>	<p>always have to be Roma.</p> <p>We recommend that the EEA and Norway Grants include activities that strengthen the teaching of Romani history and culture in schools – for example, making maximum use of newly accessible institutions (Lety u Písku, Roma a Sinti Centre, Pětipsy...) in the form of educational programs for schools, creating support materials for schools, or increasing the qualifications of the teaching staff.</p>	<p>Centre for Foreign Assistance: Preparation and Coordination Unit; Ministry of Education, Youth and Sports</p>
<p>The investigation revealed the need for greater involvement of regional coordinators for Roma affairs in the preparation, selection or implementation of projects. During a discussion with one of the regional coordinators, it emerged that if he had been included in the selection or at least giving recommendation to proposed projects, he would have been able to warn in advance of the risks associated with some of the persons applying for the project. This would prevent such a situation. Project beneficiaries often turn to regional coordinators for Roma affairs only during implementation, when they need help with securing the participation of schools or other entities, especially in cases where</p>	<p>We recommend that these coordinators be included to a greater extent in the future, especially when selecting or at least recommending suitable regional projects. It turns out that in some cases it would be possible to avoid the problems that arise in the implementation of some projects. The involvement of regional coordinators for Roma affairs does not need to be understood only at the level of project selection; The regional coordinator can help beneficiaries with the selection of cooperating partners or foreign institutions.</p>	<p>Centre for Foreign Assistance: Preparation and Coordination Unit; Office of the Government of the Czech Republic</p>

these participants lack minor support.

An example of good practice in one of the projects was shown with an activity focused on fundraising. If the Czech state wants to increase the involvement of other actors in the financing of Romani affairs in the long term, it proves to be meaningful to support organizations in fundraising.

We recommend placing more emphasis on fundraising activities in supported organizations. It is not necessary to stay only with culture, but it also makes sense to address this topic in other areas and other institutions. The advantage is that the funds directed to fundraising support are usually returned to a much greater extent thanks to the fact that long-term partnerships between non-profit organizations and the private sector are created. Financing a person designated for fundraising is unrealistic for many organizations from funds that have been available to organizations for a long time.

Centre for Foreign Assistance:
Preparation and Coordination Unit;
Office of the Government of the Czech Republic

In case of projects focused, for example, on education, it has proved that it was possible to support a relatively wide range of activities, among other things, aimed directly at families (not only pupils).

We recommend that you continue to stick to this practice and allow the EEA and Norway Grants to support projects that implement a relatively wide range of activities and to use this practice to the maximum extent in other activities.

Centre for Foreign Assistance:
Preparation and Coordination Unit;

As regards support for community work, it turned out that the current set-up of evaluated programmes from the EEA and Norway is rather not suitable for supporting small community projects due to the relative

In the case of community work, however, we recommend, following the first recommendation, to allow space for testing innovative approaches to solutions. This means enabling community work to

Centre for Foreign Assistance:
Preparation and Coordination Unit;
Ministry of

higher demands and longer evaluation process. Other subsidy programmes are currently more suitable for such activities.

be supported through social-innovation activities in which emphasis will be placed on approaches not yet tested in Czech practice, including a kind of incubation phase – i.e. a phase when such a project will be developed into a concrete form in its first phase – similarly to the social-innovation projects OPZ and OPZ+.

Education, Youth and Sports of the Czech Republic

The discussion with stakeholders resulted in several minor proposals of a more procedural nature, as in some respects the EEA and Norway programmes are considered to be administratively more demanding than others.

On the procedural level, we recommend drawing inspiration from other programmes supported by the EEA and Norway Grants (i.e. outside those mediated by the Czech state, for example Active Citizen Fund) on the one hand, and by activities supported by the Structural Funds aimed at social inclusion (e.g. in OP Employment+) on the other hand, in order to simplify certain procedural matters. Specifically, these include, for example, unifying the form of applications between individual programmes or budgeting towards a practice known to beneficiaries, e.g. from EU funds, the need to submit invoices only above a certain amount, checking reports only in the form of a randomly selected sample, relaxing the criteria for which activities must submit an attendance list, etc.

Centre for Foreign Assistance: Preparation and Coordination Unit

9 Přílohy

9.1 Seznam dokumentů

- Programme Agreements with amendments
- Concept Notes
- Minutes from Cooperation Committees
- Minutes from Selection Committees
- Guidelines for Applicants/Project Promoters
- Minutes from Steering Committee Meetings
- Annual Programme Reports (for 2022)
- Strategic Reports
- Texty individuálních výzev, přehled podaných žádostí
- Monitorovací informace o projektech v IS CEDR
- Expertní posudky k ověřovaným projektům programu Lidská práva

9.2 Složení evaluačního týmu

9.2.1 Seznam evaluátorů

Vedoucí evaluačního týmu	Lukáš Maláč (malac@navigae.cz)
Zástupce vedoucího	Marek Petráš (petras@navigae.cz)
Evaluátorka	Klára Štanderová (standerova@navigae.cz)
Kontaktní osoba, kontrola kvality	Radim Gill (gill@navigae.cz)

9.2.2 Seznam zapojených expertů

Experti byli do realizace evaluace zapojeni v několika fázích. Ve dnech 18. 8. byl proveden rozhovor s oběma zástupci neziskového sektoru, a to ve formě dvouhodinového rozhovoru obecně nad přístupem českého státu k romským záležitostem, vývojem podpory a náročností programů podporující tyto oblasti. S expertem – zástupcem veřejné sféry – probíhala komunikace průběžně v měsíci srpnu a byly sbírány konkrétní podněty, na které se má výzkum soustředit. Ve dnech 25. – 31. 8. proběhlo ze strany expertů připomínkování draftu zprávy, připomínky pak byly zpracovány do verze, která byla poskytnuta zadavateli k připomínkování.

Expert v oblasti romského začleňování
(v textu uveden jako zástupce veřejné sféry
se zaměřením na romskou inkluzi)

Renata Köttnerová, PhDr.

Zástupce neziskového sektoru

Mgr. Šárka Pólová

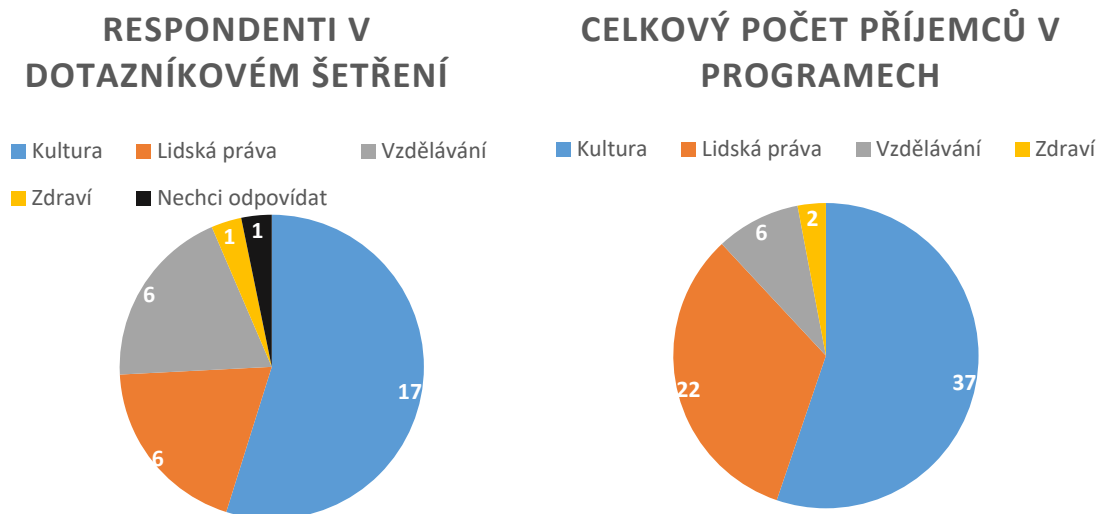
Zástupce neziskového sektoru

Mgr. Zuzana Siváková

9.3 Upřesnění skupin respondentů

V rámci terénního šetření pro evaluaci bylo osloveno všech 67 příjemců, z toho 55 formou dotazníkového šetření. Z nich celkem 31 dotazník vyplnilo, návratnost je tedy více než 56 %. V jednom případě se respondent rozhodl nevyplnit program, za nějž dotazník vyplňuje. Při srovnání se skutečným rozdělením příjemců dle jednotlivých programů se ukazuje, že zastoupení respondentů v dotazníků v zásadě odpovídá tomuto skutečnému rozdělení – odpovědi lze proto považovat za reprezentativní. Dalšíh 12 příjemců zpracovatel evaluace oslovil přímo se žádostí o rozhovor, celkem tedy proběhlo 12 rozhovorů s příjemci projektů, a to dle seznamu níže.

Graf 10: Rozdělení příjemců projektů mezi hodnocenými programy v dotazníkovém šetření (vlevo) a celkově (vpravo). Zdroj: IS CEDR, vlastní šetření

Tabulka 3: Seznam projektů, u nichž byl pro účely evaluace proveden rozhovor s příjemci. Zdroj: vlastní šetření

Program	Vybraný projekt	Instituce	Kontaktní osoba
Kultura	AndroMedia	Slovo21	Izabela Chalupníková
Kultura	Lety u Písku. Památník holocaustu Romů a Sintů v Čechách	Muzeum romské kultury, státní příspěvková organizace	PhDr. Jana Horváthová
Kultura	ARA ART, z. s.	Ozvučovací agentura SERENDIPITY s.r.o.	Veronika Šafránková
Lidská práva	Vytvoření systému sběru kvantitativních dat pro vyhodnocování situace Romů v české společnosti	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.	Aleš Kroupa

Lidská práva	Centrum Romů a Sintů v Praze	Muzeum romské kultury	Jana Horváthová
Lidská práva	Romské platformy na Jablonecku a Frýdlantsku Džas Dureder! / Jdeme dál!	Romany art workshop z.s.	Martina Vondráčková
Lidská práva	Prevence ztráty bydlení a podpora bydlení	Statutární město Brno	Tadeáš Stanovský
Lidská práva	Centra pro děti v Chomutově, Jirkově, Duchcově a v Janově.	Charita Most	Jindřiška Vojtková
Lidská práva	Romští lidé - hybatelé změny	Diecézní charita ostravsko-opavská	Lucie Pawlasová
Zdraví	Saste Roma – rozvíjíme zdraví ve vyloučených lokalitách	Masaryk Memorial Cancer Institute(CZ) The University Hospital Brno(CZ)	Petra Hrstková
Vzdělávání	Sar Upre! How to do it!	Slovo 21	Izabela Chalupníková
Vzdělávání	Elevate Education to E- power - Inclusion and empowerment in entrepreneurship and social innovation training (Include/Empower/Innovate)	Centrum pro komunitní práci Severní Morava	Eva Škrabalová

Další skupinou respondentů byli zástupci zprostředkovatelů programů a partneři těchto programů. V následující tabulce jsou uvedeni respondenti, kteří nám poskytli vyjádření v průběhu této evaluace.

Tabulka 4: Přehled dalších aktérů zapojených do evaluace ve formě rozhovoru. Zdroj: vlastní šetření

Program Kultura	Eva Tomšejová, MF ČR Pavla Petrová, Institut umění – divadelní ústav
Program Lidská práva	Veronika Imrich Dudková, MF ČR Jiří Koudar, MF ČR Andrea Baršová, Úřad vlády ČR
Program Vzdelávání	Nina Bosničová, Dům zahraniční spolupráce Jana Pávková, Dům zahraniční spolupráce
Program Zdraví	Eva Procházková, MF ČR Matouš Duraj, MZd ČR

9.4 Scénář dotazníku

1. Konkrétně z jakého programu byl podpořen Vás projekt, za který tento dotazník vyplňujete?
(Byl podpořený z fondů EHP a Norska a směřoval na romskou inkluzi)

- Kultura
- Lidská práva
- Vzdelávání
- Zdraví
- Nevím

2. Do jaké z níže uvedených oblastí Váš projekt nejlépe zapadá? Vyberte jednu možnost:

- Vznik a rozvoj romských platforem
- Posilování spolupráce v komunitě/obci
- Rozvoj kultury a kulturního dědictví
- Zdraví a prevence
- Inkluzivní vzdělávání
- Výzkumné analýzy se zaměřením na romskou populaci
- Jiné

Potřeby

3. Odpovídaly podmínky programů podpořených z fondů EHP a Norska tomu, co jste jako organizace v dané době potřebovali?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- nevím, nedokáži posoudit

4. Prosím upřesněte, v čem se tehdejší potřeby vaší organizace lišila od nastavení programu zaměřeného na romskou inkluzi?

(IF v otázce 9 odpovědi „spíše ne“ a „určitě ne“)

Textové pole

5. Do jaké míry jste museli plánované aktivity při sestavování žádosti přizpůsobit požadavkům výzvy?

- vůbec
- museli jsme udělat změny, nikoli ale zásadní
- museli jsme udělat zásadní změny oproti původnímu záměru

6. Měli jste možnost pro financování vašeho projektu využít i jiný dotační program (národní nebo regionální dotační tituly, Evropské strukturální fondy apod.)?

- Ano (naš projekt mohl být podpořen i z jiných dotačních titulů)
- Částečně ano (bylo by možné získat dotace na dílčí části projektu, ale ne na projekt jako celek)
- Ne (zaměření Programu Kultura a jeho výzev bylo pro nás jedinou možností, jak aktivity z dotací financovat)
- Nedokážu posoudit
- Jiné: *textové pole*

7. Pokud ANO: Co rozhodlo o tom, že jste nakonec zvolili programy EHP a Norska oproti této alternativě?

Textové pole

8. Můžete prosím uvést další dotační programy, které lze v oblasti romské inkluze využívat? Stačí uvést jen přibližný název:

Textové pole

Finance

9. Nabídla Vám výzva dostatek finančních prostředků nebo Vám naopak nějaké ještě chyběly?

- určitě dostatek
- spíše dostatek
- spíše nedostatek
- určitě nedostatek
- nevím, nedokáži posoudit

Plnění cílů

10. Předpokládáte, že projekt bude mít ty přínosy, které jste při jeho přípravě plánovali?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- nevím, nedokáži posoudit

11. Z jakého důvodu se Vám nepodařilo / nepodaří dosáhnout plánovaných přínosů?

IF v otázce výše „spíše ne“ a „určitě ne“

Textové pole

12. Jaké konkrétní přínosy považujete v případě Vašeho programu za ty nejdůležitější?

Řádky

- Posílení kapacity a schopností vzdělávacích organizací
- Zvýšení úspěšnosti studia žáků z romského etnika
- Zvýšení povědomí zdravotnických pracovníků o konkrétních zdravotních potřebách Rom
- Zvýšení ochrany hmotného kulturního dědictví spojeného s Romy
- Rozvoj romské kultury (nehmotného kulturního dědictví)
- Posílení postavení Romů ve společnosti/komunitě
- Posílení společenské informovanosti v oblastech spojených s Romy

- Snížení rizika diskriminace či stereotypizace Romů

Sloupce

- velmi důležitý dopad našeho projektu
- poměrně důležitý dopad
- méně významný dopad
- takového dopadu náš projekt nedosahuje
- nevím, nedokáži posoudit

13. Přinesl nebo přinese projekt ještě nějaké další výsledky či přínosy, které jste neplánovali?
Uveďte níže:

Textové pole

14. Na základě aktuálních znalostí, budou podle Vás projektové aktivity pokračovat i po skončení projektu?

- podaří se nám pokračovat ve všech projektových aktivitách
- bude pokračovat většina aktivit
- pokračovat budeme jen v těch nejdůležitějších
- podaří se nám zachovat jen část méně významných aktivit
- žádné aktivity po skončení projektu nebudou pokračovat

15. Prostor pro upřesnění předchozí odpovědi:

Textové pole

Náročnost

16. Jak hodnotíte celkovou administrativní zátěž v průběhu předkládání a realizace projektu?

- vyšší, než jsme očekávali
- přibližně podle očekávání
- nižší, než jsme očekávali
- nedokáži posoudit

17. Jak hodnotíte uživatelskou přívětivost systému CEDR při vyplňování jednotlivých částí Zprávy o realizaci projektu?

- přívětivý
- spíše přívětivý
- spíše nepřívětivý
- Nepřívětivý
- nevím, nedokáži posoudit

18. Jak náročné jsou následující záležitosti?

Řádky

- zcela naplnit cíle, které si projekt dal
- sbírat hodnoty pro plnění indikátorů
- dodržet nastavený harmonogram projektu
- držet se předem nastaveného rozpočtu v projektu
- komunikovat projektové záležitosti s poskytovatelem grantu

Sloupce

- výrazně náročnější, než jsme čekali
- mírně náročnější, než jsme čekali
- náročné tak, jak jsme očekávali
- jednodušší, než jsme očekávali
- nevím, nedokáži posoudit

19. Co konkrétně bylo v tomto ohledu náročné? Zde máte možnost uvést konkrétní příklady:

Textové pole

Závěrečné dotazy

20. Je pro Vás během projektu problematické evidovat romské účastníky projektu (pro účely plnění vybraných indikátor)

- ano
- ne
- nevím, nedokáži posoudit
- v našem projektu se to po nás nevyžaduje

21. Je relevantní podmínka pro realizaci projektu, aby v řízení projektu byl zastoupen Rom?

- ano
- ne
- nevím, nedokáži posoudit

+ komentář

22. Pokud by byla příležitost, šli byste do realizace obdobných projektů přes fondy EHP a Norska znovu?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne
- nevím, nedokáži posoudit

+ komentář

9.5 Scénář rozhovoru s příjemci

Aktuální situace

Tazatel nejprve uvede vlastními slovy, co o projektu ví (zaměření, přehled hlavních aktivit)

1. Souhlasíte s tímto popisem projektu? Obsahuje tento popis všechny nejdůležitější aspekty projektu?
2. V jakém stavu se projekt aktuálně nachází? Jaké aktivity jsou již hotové a jaké Vás ještě čekají?

Relevance

Potřeby projektu

3. Co bylo hlavní motivací (potřebou) k realizaci projektu? Z jaké zkušenosti jste při přípravě projektu vycházeli?
4. Byla výzva nastavena tak, že to “přesně sedlo” na Váš záměr? Museli jste svoje původní představy nějak zásadně upravovat, aby odpovídaly nastavení smlouvy? Jak konkrétně?

Efektivnost

Cíle, výstupy, výsledky

5. Podařilo se Vám díky aktivitám projektu stanovených cílů (představených na začátku rozhovoru) dosáhnout?
6. Jaké cíle byly naplněny zcela, u jakých cílů byly očekávání vyšší než skutečně dosažené výsledky? Jak konkrétně?
7. Napadá Vás nějaký dosažený výsledek projektu, s nímž jste původně nepočítali? (Může jít o pozitivní i negativní výsledek)
8. Představovalo pro Vás plnění indikátorů projektu nějaký problém? (viz např. evidence romských účastníků projektu).
9. Nastalo nějaké zásadní zdržení v realizaci projektu? Podařilo se ho překonat (tzn. neohrozit výsledky projektu)?
10. Podařilo se během realizace projektu nějakým způsobem navázat na jiné projekty financované z jiných zdrojů? Máte nějakou takovou zkušenost?

Účinnost

11. Nabídla Vám výzva dostatek finančních prostředků nebo Vám naopak nějaké ještě chyběly?
12. Vidíte nějakou možnost úspor v realizaci těchto typu projektu? Kdybyste znovu realizovali obdobný projekt, nastavili byste rozpočet podobně nebo byste nějaké položky upravili?

Udržitelnost

13. Co (z dosažených výsledků a výstupů) bude fungovat dál i po skončení projektu? V jakých činnostech / aktivitách budete pokračovat i za 5 let? Co bude muset skončit?

O programu

14. Jsou pro Vás obecně programy zaměřené na Romskou inkluzi přehledné a srozumitelné?
15. Jsou podle Vás EHP a NF dostupné pro všechny organizace, nebo jsou nastavené tak, že na ně dosáhnou jen velké organizace?
16. Byly programy EHP a NF Vaší první volbou při přípravě uvedeného projektu? Nebo jste zvažovali ještě jinou variantu financování?
17. S jakými dalšími programy máte zkušenosti, případně jste jejich využití zvažovali?
18. Dovedete si představit, že byste obdobný projekt přes tento program realizovali znovu? Nebo Vám tato zkušenost stačila?
19. Jaké další projekty byste v nejbližší budoucnosti realizovali?
20. Kdyby se v rámci fondů EHP/Norska financovaly i malé komunitní projekty zaměřené na práci s romskou menšinou, využili byste jich? Anebo existují vhodnější alternativy pro financování těchto typů projektu než fondy EHP/Norska? (Komunitní projekty jsou projekty s malým rozpočtem a jednorázovými aktivitami umožňující paušální rozpočty)
21. Je podle Vás relevantní podmínka pro realizaci projektu, aby v řízení projektu byl zastoupen Rom?

Pro projekty Vzdělávání a Lidská práva (Mimoškolní aktivity)

22. Je vhodné omezovat „inkluzi ve vzdělávání“ pouze na „inkluzi romských dětí“ nebo na „lidi z vyloučených lokalit“ nebo „lidi ze znevýhodněného sociální“? Pokud ano, proč – pokud ne, proč?

9.6 Upřesnění termínů sběru dat

Rozhovory a case study: červen – srpen 2023

Dotazníkové šetření: 25. 7. – 4. 8. 2023

9.7 Seznam zkratek

ASZ	Agentura pro sociální začleňování
ČR	Česká republika
EHP	Evropský hospodářský prostor
EU	Evropská unie
FRA	Fundamental Rights Agency
IS	Informační systém
MF ČR	Ministerstvo financí ČR
MHMP	Magistrát hlavního města Prahy
MK ČR	Ministerstvo Kultury ČR
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MZd ČR	Ministerstvo zdravotnictví ČR
NKM	Národní kontaktní místo
OP JAK	Operační program Jan Amos Komenský
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj, vzdělávání
OPZ (OPZ+)	Operační program Zaměstnanost (Zaměstnanost+)
SC	Stakeholders consultations
ÚV ČR	Úřad Vlády ČR